

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBULUI

Sfântul Gherman din Dacia Pontică, un străromân ignorat. Mai mult decât o ipoteză*

De la mulți dintre filosofi Greciei antice ne-au rămas doar câteva fragmente de scrieri. Dacă nu ne-ar fi vorbit despre ei Diogene Laertius, n-am ști prea multe, de pildă despre Zenon din Kitton, despre Cleanthes din Assos, despre Parmenide, sau despre Chripid din Soli care ar fi scris 705 lucrări. Fără Platon, Xenophon, și din nou Diogene Laertius, chiar despre Socrate am ști foarte puțin, dacă nu aproape nimic. Nici nu l-am avea pe Socrate în istoria filosofiei. Aceștia și mulți alții ne-au rămas prin ceea ce s-a scris despre ei, și prin fragmentele păstrate ici și colo, uneori chiar ca citate doar în operele altora. Ceea ce nu i-a împiedicat să fie reținuți în istoria culturii, și unii din ei să fie considerați chiar foarte mari.

Avem și noi un caz asemănător în istoria culturii străromâne, numai că al nostru e ignorat afit ca străromân, cit și ca om de cultură și ca isihast. Biografia și opera lui se află incluse în opera *Collationes*, Convorbiri, a Sfântului Ioan Cassian. Alții îl pomenesesc doar în treacăt, în legătură cu acesta. Lipsește așadar la număr din catalogul străromânilor, acest catalog considerat acum încheiat, deși surprizele mai sînt încă posibile. Credem că ar trebui scos din tandem, unde e cu totul umbrat de statura lui Ioan Cassian. Ar trebui considerat

pentru sine, pentru valoarea lui, și nu numai ca prieten și însoțitor de călătorie al lui Ioan Cassian. E vorba de *Gherman*, împreună cu care Ioan Cassian a vizitat Palestina, Siria, Egiptul, Constantinopolul și Roma unde, probabil, Gherman a murit. Ioan Cassian și-a continuat călătoria la Marsilia unde s-a și stabilit, a întemeiat mănăstiri, și unde a murit în anul 435.

Cine a fost *Gherman* și de ce ne propunem să-l scoatem din uitare, și să-i dăm un loc de cinste printre oamenii de cultură străromâni, alături de cei deja cunoscuți și inventariați ca atare? Nu avem prea mulți pentru secolul IV—V, ca să ne permitem să neglijăm pe cineva. Nimeni nu s-a întrebat cine a fost, de unde a fost, ce a rămas de la dînsul. Toți cercetătorii au trecut

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

* Comunicare la „Al VI-lea Congres Internațional de Studii Sud-Est Europene”, Sofia, 31 august 1989. Cu note complete și cu textele Sf. Gherman, textul va apare în „Mitropolia Ardealului”, 5, 1989.

Patriarhul MIRON — 50 de ani de la trecerea sa în veșnicie (Cuvînt de omagiere rostit la hramul Mănăstirii Toplița — 20 iulie 1989)

Numele localității în care ne găsim, Toplița română, este de origine veche slavă, însemnînd „braț izolat al unui riu, izvor de apă caldă, sau chiar stațiune balneară”; se știe că în perimetrul ei se află băile termale Bradul. Termenul se întîlnește și în Moldova încă din cele mai vechi documente, și anume la 30 martie 1392.

Denumirea slavonă a localității dovedește marea ei vechime, ca și continuitatea elementului dacoroman pe aceste meleaguri, știut fiind că numai românii au fost păstrătorii toponimelor slavone, slavii fiind asimilați de români înainte de venirea maghiarilor.

Să reținem deci că ne aflăm într-o localitate veche, deși ea este menționată ceva mai târziu în documente, pe la 1760—1762.

Înainte de această dată, Toplița întreținea strînse relații cu Moldova, spre care aceleia era ușurat de drumul de pe valea Bistriceioarei. Așa se explică faptul că aici, în apropierea locului în care ne aflăm, pe dealul Moglănești, doamna Safta, soția lui Gheorghe Ștefan, domnul Moldovei, aflată la 1658 în această localitate a ctitorit aici un schit de lemn, numit pe atunci Schitul Doamnei.

Prezența doamnei Safta a lui Gheorghe Ștefan în părțile transilvănene este atestată de o scrisoare adresată de ea, din „Oșearheleu”, la 17 mai 1658, jupinsei „Cătrina Frăoșă, mare giudeceasă a cinstitei cetăți a Brașului”, prin care o anunța că a primit vesti bune de la „măria-sa” domnul Gheorghe Ștefan, care-i scria „cum fără zăbavă va trimite de vom eși și noi în țară”. Fosta doamnă nu a mai apucat să se mai întoarcă în Moldova, deoarece soțul său și-a pierdut tronul și a fost silit să pibegească prin țări străine. În amintirea doamnei Safta, pîrlul din preajma schitului se numește Pîrlul Doamnei.

Schitul de la Moglănești reînnoit astăzi prin vrednicia soborului mănăstirii și a credincioșilor este una din numeroasele ctitorii făcute de domni și boierii din Țara Românească și Moldova în Transilvania, ctitorii care consfințeau strînsele relații culturale-religioase dintre românii de

pe cele două versante ale Carpaților, contribuind la asigurarea unității de neam și de credință.

Schitul de la Moglănești a fost și un important centru cultural, aici desfășurîndu-se activitatea în secolul al XVIII-lea dascălii moldoveni Vasile Sturza și Ștefan Dascălul.

Tot aici se pregăteau preoții de către arhimandriții veniți din Moldova, precum și numeroși dieci și dascăli, necesari bisericilor și populației din localitățile vecine.

Deși modestă, mănăstirea Toplița de la Moglănești a constituit deci unul din numeroasele elemente doveditoare ale legăturilor strînse dintre românii de pe valea Mureșului și cei din Moldova. Sub tavanul ei de grinzi de stejar suflul și graiul românesc au fost totdeauna aceleași.

O tradiție locală povestește că la un moment dat ar fi venit din Moldova un sat întreg, cu toți locuitorii lui, care au adus pînă și clopotul bisericii, așezîndu-l pe locul de la vărsarea Topliței în Mureș.

Printre familiile moldovene stabilite la Toplița amintim familia Tăslăuanu venită de pe valea Tăslăului — care a dat numeroși preoți și dascăli pentru Toplița și satele din jur, precum și pe luptătorii pentru unitatea națională și animatorul cultural și literar Octavian Tăslăuanu, fost redactor șef al revistei „Luceafărul”, care apărea în anii premergători primului război mondial.

Se poate spune deci că Toplița este un simbol al strînselor relații dintre românii transilvăneni și cei moldoveni care au trăit aici în perfectă unitate și înțelegere.

După această succintă introducere istorică, să trecem în scurte cuvinte la Mănăstirea Toplița. Ctitorul acestui așezămint este primul patriarh al României și în același timp cel mai strălucit fiu al acestor plaiuri: Elie Miron Cristea.

Strămoșii săi, ciobani și plugari vrednici, sînt originari din satul Deneni, de lângă Reghin, de unde, în urma persecuțiilor baronului Kemeny, străbunul său, Vasile Cristea, a fost silit să se mute la Toplița după ce gospodăria îi fusese distrusă din ordinul aprigului baron. Unul din ur-

mașii lui Vasile Cristea — Gheorghe —, țăran vinjos care a trăit 92 de ani, s-a căsătorit cu fiica unor grăniceri născuți, Domnița, a cărei mamă era înrudită cu Constantin Românul-Vivu, fost prefect al Legiunii a XII-a în anul 1848 și care a fost ucis mîseleste de stăpînirea de atunci în anul următor. Al patrulea dintre acești copii, născut la 18 iulie 1868 și botezat în ziua de Sf. Ilie de ciobanul mîrginean Ioan Herța din Săliște, a primit numele de Ilie, după patronul zilei.

Cu această origine modestă, viitorul patriarh se va mîndri toată viața. Iată ce declară el în 1925, cînd a fost ales patriarh al României: „Cît mă privește pe mine personal, mulțumesc Prea Milostivului Dumnezeu că din simplu fiu de țăran, pe care l-a botezat un simplu cioban ce-și păstăia imensele sale turme pe munții Moldovei, nu tocmai departe de satul meu natal, de Toplița Română, m-a ridicat la cea mai înaltă treaptă bisericăscă la care poate ajunge un om pămîntean. Închinîndu-mă acest cioban la sînta iconă, m-a menit să devin și eu păstor de turmă mare și iată am devenit azi păstorul neamului. Dar oricît de favorabil s-ar aprecia munca mea încordată de trei decenii pe terenul vieții noastre publice în zilele grele și mai ales pe terenul bisericesc și oricît de frumoase v-ar părea unora calitățile mele sufletești, ele nu sînt în stare să justifice această înălțare. Ba cred că dragostea nemărginită a domniilor noastre, ca reprezentanți legali ai națiunii, dragostea cărturarilor, intelectualiilor și a tuturor conducătorilor țării și neamului către acel sănătos rezervor de energie fizică și sufletească care este țăranul nostru român a contribuit mult să ridiciți pe un fiu din sinul lui la această bisericăscă înălțime”.

După ce a terminat școala primară în satul natal și în orașul Bistrița, unde a urmat și gimnaziul sășesc, s-a înscris la liceul grăniceresc din Nă-

(Continuare în pag. a 4-a)

EMILIAN
Episcop al Alba Iuliei

Monumente, oameni, fapte și locuri istorice

MONUMENTELE VICTORIEI LUI MIHAI VITEAZUL DE LA GURUSLĂU

Pe culmea dealului Măceșilor — numit dealul lui Mihai — de lângă Guruslău, aflat la 15 km de Zalău, unde oștile lui Mihai Viteazul și ale generalului G. Basta le-au înfrînt pe acelea ale lui Sigismund Báthory, la 3 august 1601, românii au dorit să ridice un monument care să eternizeze memoria marelui voinic și a strălucitei sale victorii.

Cum încercările lor, de a înălța un monument închinat victoriei lui Mihai Viteazul, au întîmpinat rezistența îndîrjită a regimurilor politice din Imperiul austro-ungar, pînă la 1 decembrie 1918, cînd s-a făurit statul național român unitar, locuitorii satului Guruslău au ridicat pe acel loc doar o troiță modestă de lemn.

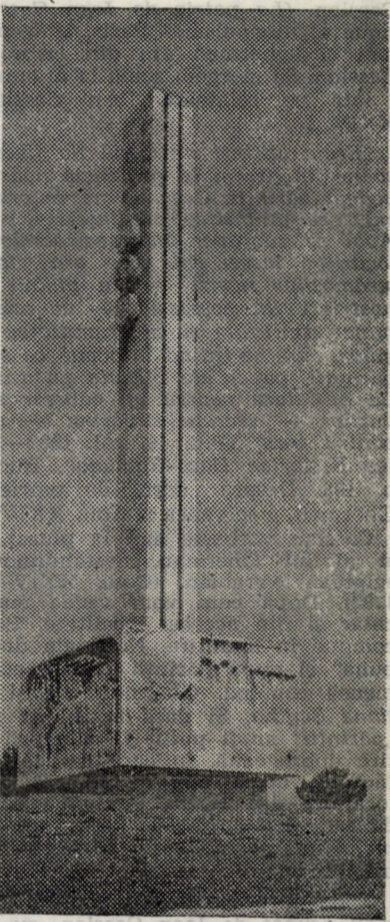
În anii care au urmat după unirea Transilvaniei cu Patria-Mamă în decembrie 1918, înfăptuirea acestei dorințe a devenit posibilă. Drept urmare, autoritățile administrative din Zalău, în frunte cu dr. Nicodim Cristea, prefectul județului Sălaj și președintele Despărțămîntului „Astra” Sălaj, cu sprijinul „Astrei” sibiene și contribuția pleneră și voluntară a locuitorilor au ridicat un monument din beton armat, înalt de 13,50 m, în corpul cărui s-a fixat o placă de marmură, în care se săpase adînc următoarea inscripție, formulată de istoricul Nicolae Iorga: „Întru amintirea victoriei reputează în această localitate la 3 august 1601 de armile unite ale lui Mihai Viteazul și Gheorghe Basta, împotriva oștii lui Sigismund Báthory, s-a ridicat acest sfînt monument prin îngrijirea „Asociațiunii” în anul Domnului 1926, în al 8-lea an al înfăptuirii noului stat român, înțregit. Spre preamărirea eroului, care ucis mîseleste la Turda, de tovarășul său de arme, nu a putut folosi roadele biruinței dobîndite aici, acum 325 de ani, pentru a doua stăpînire a Ardealului”.

Festivitatea inaugurală a avut loc la 14 septembrie 1926, în prezența delegațiilor care alcătuiau adunarea generală anuală a „Astrei” ținută la Zalău în zilele de 12 și 13 ale acelei luni — convocată anume în reședința județului Sălaj, în acest scop —, și care s-au deplasat la Guruslău cu un tren special, însoțiți de un număr public, venit din toată Transilvania și Banat, apreciat la peste 10.000 de oameni.

Printre cei care au luat cuvîntul cu acel prilej, în fața monumentului deasupra cărui filifia tricolorului, iar la baza sa se aflau nenumărate coroane de flori, s-au numărat Alexandru Lăpedatu, dr. Ioan Lupaș, prof. Vasile Goldiș — președintele „Astrei”, prof. Onisifor Ghibu, prof. Gh. Bogdan-Duică, generalul Traian Moșoiu, dr. Nicodim Cristea.

Cuvîntările lor, pline de elogiul la adresa marelui voinic și a victoriei sale pentru înfăptuirea dezideratelor fundamentale ale românilor, a urmat un bogat și frumos program cultural-artistic și festivitatea s-a încheiat printr-o mare horă a unirii, în care s-au prins toți cei prezenți.

În 1936, ostașii Batalionului 7 vînători de munte din garnizoana Zalău,

au ridicat lângă monument o troiță din lemn de stejar, frumos și bogat sculptată, în semn de cinste și preamărire a memoriei lui Mihai Viteazul.

După anexarea de către Ungaria, prin dictatul de la Viena din 30 august 1940, a 11 județe din Transilvania de nord, prin ordinul nr. 10.495 din 15 noiembrie 1940 al Armatei 1 ungare, s-a dispus distrugerea monumentului de la Guruslău închinat memoriei voinicului Mihai. În consecință, la 29 noiembrie, monumentul a fost dinamitat și distrus de o grupă de militari trimisă de Comandamentul Armatei 1 ungare din Cluj.

În anii de după cel de al doilea război mondial, pe culmea dealului de la Guruslău a fost ridicat un nou monument care să eternizeze memoria lui Mihai Viteazul și a mărețelor

(Continuare în pag. a 8-a)

Prof. Petru I. Dan

RĂȘINARI — un sat care respiră veșnicia

Rășinari este unul dintre cele mai mari, mai vechi și mai bine structurate sate de pe harta României. Sat transilvan din Mărginimea Sibiului, Rășinari poartă un nume și o pecete românească și ortodoxă aparte. Dintru începuturi așezarea rurală a fost puternică și populată de oieri și agricultori, care în același timp au fost și iscusii negustori și lucrători la pădure.

Așezat sub Munții Cindrelului, la 12 km sud de cetatea Sibiului și la 19 km de culmea Păltinișului, Rășinari, cum îl cîntă Octavian Goga, poetul născut aici, este „sat din margine de codru, revărsat sfios în vale — pe două riuri mici și repezi de munte, Sibișel și Șteaza, ce se împreună după ce străbat de-a lungul cele două ulițe lungi de circa 3 km pe care locuitorii satului și-au durat dintru începuturi locuințele din piatră și birne de brad încheiate în rosturi, după meșteșugul tradițional al muntenilor din poala Carpaților. Deasupra, cam circa 23 km înspre munți se întind pășunile cu iarbă moale și dulce: Vălarii, Dealu Muntelui, Dealu Plaiului, Capu Drumului și altele, pe care locuitorii și-au păscut oile toamna și iarna, în cazul că nu au cosit iarbă, mai pe la Sfînta Mărie Mare. Vara, din mai pînă în septembrie, rășinării au urcat și urcă și azi „la munte”, sus la aproape două mii de metri, unde pășunează cei peste 33 de munți care au fost proprietatea comunei din vechime, și pentru care s-au luptat, fie cu arma în mînă, fie într-un lung proces cu stăpînirea Cetății Sibiului, care voia să pună mîna pe această avuție a rășinării. Pădurile de brazi — molizi, nemeși, pini — au făcut ca rășinării să se ocupe cu jögăritul, și pe cele două ape repezi să-și pună în funcțiune cîteva joagăre de tăiat scindurii.

De la rășina colectată de locuitorii așezării și folosită pentru producerea luminărilor în principal, și-a luat așezarea numele cu mireazmă de brad de munte.

„Fîntina Roșcă” — un șipot cu apă venită din Coasta Boacii ce străjuie semeată și împădurită cu pini satul, în spre vest, a fost cîntec așezării. Alături, era o biserică din lemn, împrejmuită de mormintele strămoșilor, unde la 1704—5 s-a zidit biserică din piatră, cu turn și ceas, azi monument istoric, avînd hramul Cuvioasa Paraschiva. Locul de lângă biserică, unde azi se ține tîrg în fiecare sîmbătă, numit „la Scaun” era pe vremuri tribunalul comunei, unde obștea reprezentată de juzii ei ținea scaunul de judecată după vechiul obicei de drept la români, menținînd dreptatea și bunele moravuri.

Statutul de comună liberă, păstrat prin lupte și cu mari sacrificii a fost veșnic țelul rășinării. Pentru acest ideal local și național ei au participat la toate mișcările armate sau diplomatice ale românilor din Transilvania, cît și alături de frații de peste munți, unde multe familii de oieri rășinării, mai cu stare își iernau turmele, fie pe Bărgan, fie pe Băile Dunării.

(Continuare în pag. a 5-a)

Pr. N. Streza
paroh în Rășinari

Sfântul Gherman din Dacia Pontică, un străromân ignorat.

(Continuare din pag. 1-a)

pe lângă dînsul, fără a-l cerceta. A rămas mereu în umbra lui Ioan Cassian.

Gherman este dobrogean. E al nostru. Ca și Ioan Cassian. Despre Ioan Cassian nu mai există astăzi nici o îndoială că a fost originar din Dobrogea. Ghenadie, preotul din Marsilia și Ioanes Trithemius, în *De viris illustribus* (cca. 470), la 35 de ani după moartea lui Cassian, ne spune limpede: **Cassianus era națione Scythia.** (P.L. 49, col. 46). Tot așa spune și Hieronymus Platus, S.J. în *De Bono Status Religiosi: Ioannes Cassianus, genere Scythia* (id. col. 51). H. J. Marrou și, înainte de el, Lenain de Tillemont în 1709, ca și Dom. E. Pichery în „Introducere” la *Convorbirile* (Collationes) lui Ioan Cassian din „Sources Chretiennes”, au confirmat cu certitudine originea dobrogeană a acestuia, închizînd definitiv „controversia de sancti Cassiani patria”. Marrou a stabilit chiar localitatea de unde era, și care s-a putut numi *Cassian*, undeva lângă Histria dobrogeană. El spune că numele scriitorului nostru ar trebui să fie „Jean de Cassien”, Ioan de, sau din Cassian. (La *patrie de Jean Cassien*, în „Patristique et humanisme” Paris, 1976, p. 361). Am afirmat că Gherman era din Dobrogea ca și Ioan Cassian. Să mergem acum la argumente.

Iată ce relatează Ioan Cassian în *Conlatio* XXIV, 1:

„Eram aprinși de dorul de fiecare zi al inimii, să ne întoarcem în provincia noastră și să ne vedem părinții. Ceea ce ne reaprîdea mereu dorul, era amintirea credinței și a evlaviei lor... Apoi se zugrăvea înaintea ochilor noștri poziția locurilor înseși, în care era moșia străbunilor strămoșilor noștri — „in quibus erat majoribus nostris avita possessio” — cu orizonturile ei minunate conturate și cu frumusețea veselă a peisajului, care se întind întocmai ca spațiile unei singurătăți, pe cât de plăcute pe atât de ocrotitoare. Ce desfătare pentru un călugăr singurătatea pădurilor — *secreta silvarum* — și câte facilități pentru trai!” (P.L. 49, col. 1282—1283; v. și *Fontes Historiae Daco-Romanae*, București, 1970, II, p. 198. Despre „dorul de patrie”, exprimat de Gherman, a se vedea și *Coll. XXIV, 18*).

Cassian vorbește aici la plural, în numele său și al lui Gherman, destăinuindu-se monahului egiptean Abraham. (Coll., XXIV-a, P.L. 49, col. 1282). După cum vom vedea mai departe, erau chiar și din aceeași localitate. Peisajile le erau comune în amintire. Nostalgia după „moșia străbună” și după părinții rămași acolo era de asemenea comună. Gherman era și el, așadar, *națione Scythia*. Și dacă textul ar putea sugera că „părinții” ar fi putut fi călugării dintr-o mănăstire dobrogeană, în care cei doi ar fi viețuit la început, nu e nici o îndoială că erau amîndoi localnici din Dacia Pontică, deci din Dobrogea de azi, căci „provincia” era „noastră”, și în ea era *majoribus nostris avita possessio*, deci moșia strămoșilor lor.

E de mirare cum toți istoricii și patrologii care s-au ocupat de Ioan Cassian au trecut, fără excepție, la noi și în alte părți ale lumii, cu inexplicabilă ușurință peste Gherman, deși el este *Socratele* celor 24 de cărți ale lui Ioan Cassian, intitulat *Collationes*, *Convorbiri*, *Conferințe* (în trad. franceză) și care, ca și la Platon, sînt scrise sub formă de dialoguri. *Nimeni nu s-a întrebă de unde era Gherman!* Nimeni n-a observat că era dobrogean ca și Ioan Cassian. Dom. E. Pichery (*Introd.* la colecția „Sources Chretiennes” vol. I, p. 9) ne spune doar că era „mai în vîrstă decît Ioan Cassian” și că, probabil, el a avut pentru amîndoi inițiativa intrării în monahism. Pentru reducerea biografiei lui Gherman doar la atât, Dom. Pichery invocă scuza că nici Ioan Cassian „n-a vorbit niciodată despre dînsul”, în afară de aceea că l-a numit „frate, nu prin naștere, ci în duh” (Coll. XVI, 1). Atît. Nici Alardus Gazaeus în *Patrologia Latina*, cînd se întîlnește prima oară cu numele său, nu dă vre-o informație mai consistentă (v. P.L. 49, col. 493), dar arată, totuși, că Ioan Cassian îi acordă lui Gherman calitatea de interlocutor principal în convorbirile cu Părinții pustiei. Ioan Cassian se referă la sine ca interlocutor doar o singură dată (coll., XVII, 3). Comentatorul spune de asemenea că Gherman era modelul lui Ioan Cassian în modestie și în isihie și că, probabil, era mai învățat decît Ioan Cassian. Pornind de la una din *Regulele* Sf. Benedict (cap. I), comentatorul spune că Gherman este în prim plan în *Collationes*, pentru că a învățat se cuvîne dascălului, magistrului, iar ucenicului se cuvîne a tăcea și a asculta, ucenicul fiind în acest caz Ioan Cassian.

Toate aceste informații sînt de mare importanță pentru fixarea profilului cultural și spiritual al lui Gherman, atît în conștiința lui Ioan Cassian, cît și în a epocii, și a comentatorilor de mai târziu. Numai că acestea au fost ignorate de toți cercetătorii moderni. Dom. Pichery și toți ceilalți ignoră pasagiul citat de noi mai sus, din *Collationes* XXIV, în care Ioan Cassian vorbește în numele amîndurora cu privire la locurile de băștină. Precum am văzut, acolo se dau elemente biografice pentru amîndoi. Și mai aflăm din acel text și despre o Dobrogea cu *secreta silvarum*, deci, la vremea aceea, bogat împădurită!

Se ignoră și un alt pasagiul, dintr-un rezumat grec al *Convorbirilor* a I-a și a II-a *Către egumenul Leontie*, probabil după un alt manuscris al *Convorbirilor* decît cel publicat în „Migne”, în care scrie: „Deci cînd m-am dus în pustia sketică, unde erau cei mai încercați Părinți dintre monahi, împreună cu Sfîntul Gherman, cu care mă împrietenisem încă de cînd eram copil de școală, apoi în oaste, precum și în viața călugărească...” (cf. *Filocalia I Sibiu*, 1947, ed. II, trad. D. Stăniloae, p. 97, 124). Ori de unde ar fi acest text, el întă-

rește ceea ce Ioan Cassian a notat în *Convorbirea* XXIV, 1.

Dacă au fost colegi de școală pe cînd erau copii, este evident că erau din aceeași localitate. Dacă Gherman era într-o clasă mai mare, diferența de vîrstă la care se referă Dom. E. Pichery nu putea fi decît de cîțiva ani. De remarcat că și aici Ioan Cassian menține referirea la Gherman cu *socotirea lui printre Sfinți*, cum a făcut și în *Collationes* — cum vom vedea mai departe — ceea ce arată că și după moarte și-a păstrat aceeași stimă, evlavie și admirație față de prietenul său. Este chiar foarte important că îl numește astfel după ce Gherman a murit, Cassian exprimînd atît opinia sa, cît și a tuturor celor care l-au cunoscut. Apelativul, în cazul în speță, ar putea echivala cu o canonizare asemănătoare cu aceea pe care poporul i-o va face Sfîntului Daniil Sihastrul.

Tot în *Coll. XXIV, 2*, Ioan Cassian mai face o referire la Dobrogea, ca loc al originii lor comune. Ne-o arată, ca și în *Coll. XXIV, 1*, mînoasă și primitoare: „Știu că sînt în regiunile noastre locuri de retragere plăcute, în care nu lipsesc pomii încărcăți de fructe, grădini frumoase, și ne-ar fi toate din belșug, fără cea mai mică trudă a trupului pentru trebuințele traiului”.

Gherman aduce și el vorba despre „ținuturile de băștină”. În *convorbirea* cu Abraham, întrebînd dacă el și Ioan Cassian s-ar putea așeza definitiv acolo ca monahi (*Coll. XXIV, 7*), Abraham își imaginează „patria lor”, a lui Gherman și Cassian, ca fiind în niște „regiuni amorțite”, deci departe de căldura pustiului Egiptului, și încă „înghețate și de gerul unei prea mari necredințe” (*Coll. XXIV, 8*).

Important în aceste texte, este faptul că Abraham știa că cei doi, Gherman și Cassian, aveau o patrie comună. Și mai știa că aceasta era în „regiuni amorțite”, imaginîndu-și Scythia la nord, cum și era față de Egipt. Așadar, avem aici un argument în plus cu privire la originea comună a celor doi, ca și cu privire la locul acestei origini, care corespunde descrierii imaginate de Abraham.

Cum nu știm despre Ioan Cassian unde și-a făcut educația mai înaltă, și în ce mănăstire și-a făcut noviciatul, tot așa nu știm nici despre Gherman. Pasagiul din *Coll. XXIV, 1* ar putea să ne indice un noviciat în Dacia Pontică, ceea ce n-ar fi exclus, acum cînd cunoaștem ce viață bisericească dezvoltată exista acolo încă din secolul IV, dacă nu și mai înainte. Puteau exista și mănăstiri, de vreme ce recent s-au descoperit în acel spațiu peste 30 de basilici creștine (vezi largă literatură de specialitate, azi la îndemîna oricui).

De altfel, o știre despre monahismul din Dacia Pontică a vremii aflăm chiar din gura lui Gherman, în *convorbirea* cu Abraham. „În provincia noastră — zice el — am putea fi mai liniștiți din partea vizitelor de frați”, care îi întrerupeau din meditație, deoarece „în provincia noastră sau nici unul, sau foarte puțini ca noi pot fi în liniște” (*Coll. XXIV, 18*). Important nu este acel „nici unul”, ci acel „foarte puțini”, care atestă totuși existența monahilor în Dacia Pontică — Dobrogea de astăzi — în sec. IV.

Păcat că nici Gherman, nici Ioan Cassian nu ne-au spus mai multe. Știm însă cu precizie, din *Collationes* că amîndoi au avut inițiativa întreprinderii călătoriilor în Orient, și apoi în Occident. Poate că și ideea de a însemna *Convorbirile* cu pustnicii din pustia egipteană, a fost a amîndurora. Știm că amîndoi au fost hirotoniți (Gherman preot, Ioan Cassian diacon) de către Sfîntul Ioan Hrisostom, în trecerea lor prin Constantinopol, pe la anul 400, ceea ce arată prețuirea de care se bucurau și, încă o dată, Gherman chiar mai mult decît Ioan Cassian.

Alardus Gazaeus îl numește și el pe Gherman *Sanctus Germanus*, și *socius* și *collega* al lui Cassian, (P.L., t. XLIX, 483, a). Sozomen în *Historia Ecclesiastica* ne spune că preotul Gherman și diaconul Cassian, fiind dintre cei mai credincioși aderenți ai Sfîntului Ioan Hrisostom, au dus la Roma scrisoarea poporului și a clerului din Constantinopol, către papa Innocențiu în care era apărât Sfîntul Ioan Hrisostom, supus de către autoritățile persecuțiilor și exilului (P.G., t. LXVII, cap. VIII, 26, col. 1586). Acest lucru îl confirmă și papa Innocențiu în *Scrisoarea VII, 1*, în aceiași termeni (P.L., t. XX, col. 501, 512). Sfîntul Ioan Hrisostom într-o scrisoare către papa Innocențiu, printre alți delegați purtători ai unei scrisori (poate alta decît cea la care se referă Sozomen), îl numește numai pe Gherman, nu și pe Ioan Cassian (P.G., t. LII, col. 531, 2). Pe amîndoi îi pomeniște însă Palladius, în *Dialogul de Vita S. Ioannis CHRYSOSTOMI*, numindu-i *virii religiosi*, oameni evlavioși, și *qui erant e partibus Ioannis*, partizani ai Sfîntului Ioan Hrisostom. Gherman și Cassian, fiind trezorierii catedralei din Constantinopol, au făcut și inventarul vaselor de aur și argint, a veșmintelor și a banilor, scoțîndu-l pe Sfîntul Ioan de sub acuzațiile calomniatorilor, care ziceau că le-ar fi risipit (Palladius, P.G., t. 47, col. 13—14). Gherman e numit în altă parte împreună cu preotul Severus: *viros sanctos et fide dignos*, bărbați sfinți și vrednici de credință (id. col. 28, Despre Gherman, vezi și William Smith și Henry Wace, *A Dictionary of Christian Biography*, vol. II, London, 1880, p. 660, dar rămîn tot la simpla sa alăturare pe lângă Ioan Cassian, fără să-i arate nici originea, nici statura culturală și spirituală).

La începutul cărții *Collationes*, Ioan Cassian îi face o scurtă prezentare lui Gherman, numindu-l și el „*Sanctus abbas Germanus*”, Sfîntul părinte Gherman. Apoi vorbește despre amîndoi: „*Amîndoi, inseparabili din vremea primelor lupte în armata duhovnicească, am viețuit împreună atît printre cenobiți, cît și în deșert; și fiecare, pentru a ne*

(Continuare în pag. a 3-a)

Din A G E N D A

Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST

● **Miercuri, 2 august a.c.** La Palatul Patriarhal din București s-a ținut ședința Sinodului Permanent sub președinția Prea Fericitului Patriarh Teoctist, care a rezolvat probleme curente ale activității Bisericii Ortodoxe Române.

● **Vineri, 4 august a.c.** Prea Fericitul Patriarh Teoctist a prezidat lucrările Permanenței Consiliului Național Bisericesc, care a acordat ajutoare de la Fondul Central Misionar unor parohii care au lucrări în curs de desfășurare și a rezolvat și alte probleme curente.

● **Duminică, 6 august a.c.** Prea Fericitul Patriarh Teoctist a luat parte la Sf. Liturghie săvîrșită la Catedrala patriarhală de P.S. Episcop-vicar patriarhal Vasile Tîrgovișteanul, care a rostit și predica zilei.

● **Între 9—20 august a.c.** Prea Fericitul Patriarh Teoctist a făcut o vizită de lucru în Arhiepiscopia Iașilor rezolvînd probleme curente ale activității eparhiale, vizitînd o parte din bisericile și mănăstirile care au șantiere în lucru, peste tot dînd îndrumările necesare de urgentare a lucrărilor sau de încheiere a lor.

● **Duminică, 13 august a.c.** Cu prilejul vizitei făcute la Iași Prea Fericitul Patriarh Teoctist a slujit Sf. Liturghie la Catedrala mitropolitană, săvîrșind o hirotonie întru diacon și ținînd ales cuvînt de învățătură și povățuire părintească.

● **Marți, 15 august a.c.** Prea Fericitul Patriarh Teoctist a săvîrșit Sf. Liturghie la Mănăstirea Putna din jud. Suceava, cu prilejul Praznicului Adormirii Maicii Domnului, hramul acestui sfînt așezămînt cîtorit de voievodul Ștefan cel Mare, ținînd cuvînt de învățătură și binecuvîntînd credincioșii care au luat parte la slujbă.

● **Luni, 21 august a.c.** Prea Fericitul Patriarh Teoctist împreună cu P.S. Episcop-vicar patriarhal Nifon Ploieșteanul au luat parte la Adunarea solemnă consacrată celei de a 45-a aniversări a zilei naționale a Republicii Socialiste România, care s-a ținut la Sala Palatului R.S.R.

● **Marți, 22 august a.c.** Prea Fericitul Patriarh Teoctist însoțit de P.S. Episcop-vicar patriarhal Nifon Ploieșteanul a participat la recepția oficială oferită la Palatul din Piața Victoriei, cu prilejul celei de a 45-a aniversări a zilei naționale a R. S. România.

● **Miercuri, 23 august a.c.** A primit un grup de clerici și monahi aparținînd Bisericii Ortodoxe Ruse, condus de I.P.S. Arhiepiscop Pimen de Saratov și Volgograd, care au făcut o escală la București, în drum spre locurile sfinte din Israel. Au fost de față P.S. Episcop-vicar patriarhal Nifon Ploieșteanul, P. Cuv. Protos. Daniel Ciobotea, consilier patriarhal și P.C. pr. Marin Sava, din București, ca interpret.

● **Duminică, 27 august a.c.** Vizitînd Mănăstirea Suzana din județul Prahova, Prea Fericitul Patriarh Teoctist a săvîrșit Sf. Liturghie în biserica acestui sfînt așezămînt monahal de pe Valea Teleajenului, ținînd ales cuvînt de învățătură și povățuire părintească credincioșilor și monahilor mănăstirii care au luat parte la slujbă.

● **Între 28 august—6 septembrie a.c.** Prea Fericitul Patriarh Teoctist a vizitat Arhiepiscopia Iașilor, rezolvînd la Centrul mitropolitan sau în eparhie probleme ale activității administrative și gospodărești.

Sf. ANDREI CRITEANUL

La înălțarea Sfintei Cruci

Ne îndreptăm spre sărbătoarea Crucii și fulgerul luminează plinătatea întregii Biserici.

Prăznuim sărbătoarea crucii și splendoarea bucuriei luminează fața întregului pămînt.

Prăznuim sărbătoarea Crucii, prin care întunericul s-a risipit și bucuria a fost iarăși dăruită.

Prăznuim sărbătoarea Crucii și împreună cu cel răstignit sîntem ridicăți la înălțime așa încît pămîntul iertat de păcate este zidit iarăși sus.

Crucea se înalță și împreună cu sine înalță țărîna coruptă a omului și înfricoșarea diavolilor piere.

Crucea se înalță și frînge puterile vrăjmașe ale Satanei dau înapoi și-și pierd curajul.

Crucea se înalță și plinătatea Bisericii prăznuiește.

Crucea se înalță și cetățile sărbătorec, iar bucuria poporului crește.

Crucea este nădejdea creștinilor, mîntuirea celor deznădăjduiți, limanul celor înviforați, doctorul celor bolnavi, sănătatea celor tulburați, viața celor morți, lege a evlaviei, întoarcere a blasfemiei.

Crucea armă contra dușmanilor, toiag al puterii, diademă a frumuseții, taina credinței, toiag al bătrîneții, conducător al orbilor, lumina celor din întuneric, învățător al copiilor, ruină a păcatului, arătare a pocăinței, chip al dreptății.

Crucea scară care duce la cer, cale ce duce la virtute, împăciuitoare a vieții, omorîtoare a morții, înstrăinare a stricăciunii, foc nestins, încredere în Dumnezeu, cheia Împărăției Cerurilor.

Crucea păzitoare în noapte, turnul zilei, în necazuri conducătoare, în bucurie friu, în tristețe răcoritoare a sufletului, împăciuitoare, rugătoare, împăcarea prietenilor, înainte luptătoare, ajutoare.

Crucea în ispite ajutor, în primejdii mîntuire, în necinste solitoare, în necazuri ajutor, în călătoria pe mare conducător, în calamități răcoritoare.

Crucea păzitoare a celor ce dorm noaptea, priveghetoare cu cei ce priveghează, ajutor celor ce lucrează.

Crucea puterea celor slabi, liniștea celor ce trudesc, hrana celor flămînzii, întărirea celor ce postesc, răcorirea celor ce luptă, haina celor goi, însoțitoarea celor străini.

Crucea pe cei bogați îi face smeriți, pe cei săraci îi îngrijește, pe văduve le păzește, pe orfani îi ajută și-i hrănește.

Crucea este cîntec povățuitorilor, luptătorilor biruința, pecetea celor curați, legătura celor căsătoriți.

Crucea este păzitoare orașelor, paza caselor, înțelegerea prieteniei, biruitoarea nedreptății dușmanilor, împungerea barbarilor, judecător al păcii.

Ce trebuie oare să zic mai mult? Prin Cruce cetățeni împreună cu îngerii oamenii s-au făcut, și însuși cerul s-a deschis celor pămîntești și Dumnezeu s-a mărginit asemenea oamenilor și s-a făcut ca unul dintre ei.

O, Cruce mărirea lui Hristos și a noastră!! O, lemn prețios pe care Hristos a fost întins. Lemn al nemuririi din care Hristos strugurele vieții ne-a izvorit nouă băutură. O, Cruce prin care s-a rupt zăpuzul păcatului iar cel al libertății iarăși a fost scris.

O, Cruce tezaurul multor bunătăți; redarea paradisiului, atribuirea împărăției, iertarea păcatelor și datătoarea bunătăților.

Nu Hristos se înalță ca să fie preamărită Crucea, ci Crucea se înalță ca Hristos să fie preamărit.

Iar Hristos preamărîndu-se și pe noi ne înalță cu Sine.

S-a preamărit Hristos și împreună cu El preamărește pe cei care-L preamăresc.

Se înalță Crucea și se afundă sprinceană diavolilor, se preamărește Hristos și se rușinează șarpele autorul răului, se înalță Crucea și cei căzuți se ridică. Se preamărește Hristos și cei care au căzut prin păcat sînt curați de rușine.

P.G. 97, col. 925—926.

Trad. de drd. Visarion Bălțat

Sfântul Gherman din Dacia Pontică, un străromân ignorat.

(Continuare din pag. a 2-a)

arăta prietenia strânsă unul față de altul, și scopul comun, aveam obiceiul să zicem că nu eram decît o minte și un suflet în două corpuri" (P.L. 49, Coll. 483). În afară de multe pasaje (peste 30) în care Ioan Cassian îl numește în mod expres pe Gherman, în toate cele 24 de cărți cite alcătuiesc *Collationes*, Ioan Cassian va vorbi foarte adesea la plural: noi am vorbit cu pustnicii, noi am văzut, noi ne-am mirat și, de multe ori, noi am întrebat, noi am răspuns, etc. Ideea lucrării comune este indubitabilă.

Cum am spus însă, de mai multe ori, interlocutorul conferențiarului din pustia scetică, cel care pune întrebări, este numai Gherman. Într-un fel, Gherman conduce discuțiile și le îndreaptă cu dibăcie spre ceea ce dorește el. Va recunoaște oricine că o astfel de sarcină nu e ușoară, și că ea presupune un om cultivat, bine avizat în temele care se abordează și care, în cazul nostru, erau pe cât de variate, pe atât de adânci, din cea mai autentică specie a discursului speculativ, analitic, filosofic. Ioan Cassian îl numește pe unul din conferențiarii din pustie, pe Ava Daniel, *christianae philosophiae viros*, erou al filosofiei creștine (Coll. IV, 1). Gherman trebuia să fi fost la nivelul interlocutorilor, un filosof el însuși.

Faptul că Gherman era co-pămintean, prieten și împreună călător cu Ioan Cassian, încă nu ni-l poate recomanda ca pe un candidat la un loc aparte în catalogul străromânilor cu activități și realizări culturale deosebite. Prezența lui în dialogurile lui Ioan Cassian, și modul acestei prezențe, schimbă însă situația. De aici aflăm că nu era un simplu însoțitor, că împreună cu Ioan Cassian anima convorbirile și că era, prin urmare, cum am presupus mai sus, un om de cultură, capabil de intervenții subtile, din care i-am putea ușor alcătui un portret intelectual.

Să-i încercăm măcar câteva trăsături.

Că Gherman avea ca țel principal studiul, o putem vedea chiar din cuvintele sale, unde deplînge faptul că anumite munci pentru agonisirea celor necesare traiului îi sustrăgeau prea mult, pe el și pe Cassian, de la studiu (Coll. XXIV, 10).

Iată și câteva din temele abordate de Gherman, care ne pot da o idee despre registrul pregătirii și preocupărilor sale, și care ne vor evoca preocupări similare din filosofia veche, laică, precum și din cea creștină anterioară lui și contemporană cu el. Pune în discuție problema liberului arbitru (Coll. III, 11), problema răului (Coll. VI, 5; XXIV, 14), problema luptelor între contrarii, care se dau în sufletul omului, de pildă lupta dintre bucuriile inefabile și angoasă, tristețea fără motiv (Coll. X, 8), problema contemplației și discernerea gândurilor, modul cum se alcătuiesc acestea și cum pot fi controlate și dirijate, de unde întrebarea despre mobilitatea naturii umane, care nu-și poate acorda întotdeauna, așa cum trebuie, voința cu intențiile (Coll. II, 12; VII, 7, 9).

E de la sine înțeles că discuțiile au abordat și problemele specifice ale despătimirii, lupta cu păcatele trupești prin post (Coll. II, 25; XXIV, 14) și prin toate celelalte mijloace, dar Gherman a insistat întotdeauna, mai ales, asupra problemelor mai subtile și asupra nuanțelor care delimitează, în gândire, virtutea de păcat. Îl interesa cum se poate păstra liniștea și sănătatea inimii (Coll. XVIII, 13), cum se obține o inimă permanent egală cu ea însăși, neschimbătoare (Coll. XIX, 11), dacă păcatele trebuie uitate sau ținute minte pentru a putea fi pocăite (Coll. XX, 6), și era firesc să pună în discuție și *paradoxele sfințeniei*, măsura în care sfințul mai este păcătos sau nu, și cum se împacă faptul de a mai fi încă păcătos, cu a fi totuși sfințit! (Coll. XXII, 8).

Într-o *Convorbire* cu Ava Serenus, Gherman nu acceptă punctele de vedere ale acestuia, și insistă ca vorbitorul să și le clarifice, propunându-i însă propriile sale interpretări (Coll. VII, 11). Ai impresia că citești dialogurile lui Platon. Gherman pare a-i moși lui Ava Serenus răspunsurile, precum făcea Socrate prin metoda lui maieutică. De pildă Gherman refuza să accepte o disciplină rațională la care s-ar supune spiritele rele în acțiunile lor (Coll. VII, 18), dar întrebă cum se explică totuși faptul, că ele pot face răul în atâtea feluri, adică știu să se replieze și să încerce alte mijloace, cînd prin ceea ce au încercat mai întâi au dat greș (Coll. VII, 33). E de la sine înțeles că sintem prin aceasta în inima problemei mobilurilor afectelor, ca și a resorturilor interioare ale gândirii raționale.

Emile Bréhier, în cunoscuta *Histoire de la philosophie*, spune că dialogurile lui Platon, în afară de opere filosofice, sînt și piese de teatru, deci se înscriu și într-un gen literar, avînd indicații asupra locului, timpului și a altor împrejurări în care e plasată discuția (vol. I, Paris, 1981, p. 91). Se poate spune același lucru și despre *Convorbirile* (deci dialogurile) lui Ioan Cassian. Despre prima *Convorbire* cu Ava Serenus, se spune că a durat toată noaptea și că, înainte de a merge la biserică, s-au dus să se culce puțin, ca să fie disponibili pentru continuarea discuțiilor în noaptea următoare. Se vede că noaptea era mai răcoroasă în pustia altfel încinsă de arșița soarelui. Și cu Ava Theonas au vorbit tot noaptea (Coll. XXI, 36).

Gherman se dovedește excelent în arta conversației. Știe cînd să contrazică metodic, și cînd să apere. Uneori aprobă pentru a câștiga bunăvoința interlocutorului, dar apoi de îndată introduce o îndoială și o întrebare (Coll. XI, 11), reușind să nu-l supere pe celălalt, dar să-l oblige să-și schimbe punctul de vedere.

În conversația lui Gherman apar termeni pe care, în filosofia modernă, de pildă un Rudolf Otto, îi va folosi pentru descrierea stărilor de înțelire cu *numinosul*, cu Dumnezeu, precum

stupor (stupoare), *admiratio* (admirație, minunare), etc. (Coll. X, 8).

Un lucru care trebuie neapărat reținut din textele lui, e acela că, în discuția cu Ava Isaac, Gherman vorbește despre el însuși ca despre un *isihast* ajuns pe treptele bucuriei inefabile și a compuncțiunii (străpungerea inimii în urma înțelirii cu Dumnezeu). E preocupat de faptul reținerii acestor stări și a reînnoirii și regăsirii lor, atunci cînd îl părăsesc (Coll. IX, 28). Că e într-adevăr vorba de propria lui experiență isihastă, înțelegem și din alte intervenții ale sale în discuție (Coll. IX, 33). Într-un lung pasaj el mărturisează că a făcut astfel de exerciții în chilie sa, împreună cu Ioan Cassian, pentru a deprinde „știința sublimă care ne învață să ne unim cu Dumnezeu printr-o uniune continuă”. El declară că „îi cunoaște principiile fundamentale”, care consistă în a ști să-L găsești pe Dumnezeu și a face să se nască în noi gândirea Sa. Totodată își manifestă dorința de a afla formula prin care „se trezește în noi amintirea lui Dumnezeu și ne îngăduie s-o păstrăm fără încetare” (Coll. X, 8).

E în afară de orice îndoială că el cunoștea formula, dar voia să-l provoace pe Ava Isaac să-i vorbească despre aceasta, ceea ce Ava Isaac și face (Coll. X, 10). Important e că la acea vreme exista deja o formulă.

Am insistat asupra acestui aspect pentru că Gherman, împreună desigur cu Ioan Cassian — dar cuvintele despre formulă și rugăciunea neîncetată îi aparțin lui Gherman — sînt, poate, primii isihasti români cunoscuți cu numele. Acest mare curent de spiritualitate ortodoxă, pornit din pustie și teoretizat mult mai târziu, în mileniul al doilea, de un Grigore Sinaitul, de Simion Noul Teolog și de alții, și pe care Grigore Palama și-a fundamentat în secolul XIV teologia sa despre energiile necreate și despre îndumnezeire, are astfel în străromânii noștri, în Gherman și Ioan Cassian, potrivit textelor lui Gherman, o anticipare evidentă. Ei s-au sincronizat cu mișcarea duhovnicească existentă în vremea lor și, poate, existentă și înainte de ei, în acele academii duhovnicești din Orientul Mijlociu, din Egiptul de Sus și din peninsula Sinai, care au fost obștile monahale și sihastrii urmași ai Sfințului Antonie cel Mare.

Din textul lui Gherman se desprinde limpede ideea că el și cu Ioan Cassian au exersat în chiliele lor, îndelung, ceea ce se va numi mai apoi *metoda rugăciunii neîncetate* (Coll. X, 8), dar erau în căutarea unei formule sigure. Nu ne spune care era formula lor. Ava Isaac, cu care a stat de vorbă, i-a dat formula lui, dar aceasta nu e încă formula rugăciunii lui Iisus de mai târziu, așa cum se va statonice definitiv: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul”. Formula lui e un text din Ps. 69, 1: *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuvandam me festina* (Coll. X, 10): „Dumnezeule, spre ajutorul meu ia aminte! Doamne să-mi ajuți mie grăbește-te!”

Amănuntele acestea ne conving fără dubii că în textul lui Gherman era vorba de rugăciunea isihastă, de aceea am și întîrziat asupra lor.

E mai ușor acum să ni-l reprezentăm pe Gherman.

Reconstituit și individualizat în lumina întrebărilor și a comentariilor proprii din *Convorbirile* lui Ioan Cassian, ne dăm seama că Gherman era un intelectual capabil să abordeze cele mai subtile aspecte, din cele mai subtile probleme de psihologie și de filosofie, ca și pe cele din domeniul de cea mai rafinată subțirime a teologiei, anume din spiritualitate.

Nu s-a însoțit Ioan Cassian cu oricine într-o astfel de călătorie de studii, mai ales dacă va fi pornit de acasă, din mănăstirea lui din Dacia Pontică, cu gândul de a-și nota impresiile și învățăturile din convorbirile cu ascetii. Sub pana lui Ioan Cassian acestea au devenit adevărate tratate. E de presupus că Ioan Cassian și-a luat notițe chiar în timpul convorbirilor, sau îndată după aceea. Calitatea *Convorbirilor* se datorește însă, fără îndoială, și măiestriei cu care Ioan Cassian și Gherman au știut să le stimuleze și să le orienteze. Unor vizitatori oarecari, cine și-ar fi deschis inima? Părinții din pustie și-au dat seama cu cine stau de vorbă. O și spun, recunoscînd în amîndoi adevărați cunosători și trăitori ai idealului creștin de desăvîrșire. (Coll. XVIII, 3; XX, 4).

Alături de Ioan Cassian, lui Gherman trebuie să i se recunoască partea lui în realizarea *Convorbirilor*. Cum am spus, dacă ar fi trăit, poate că ar fi fost co-autor al *Convorbirilor*, *Collationes*. Dar și așa Ioan Cassian i-a dat ceea ce i se cuvenea. Trebuie să-i dăm și noi.

Dacă era cu un an-doi mai mare decît Ioan Cassian, înseamnă că s-a născut prin anul 358—359, probabil tot în localitatea Cassian de lângă Histria, dacă admitem teza lui Marrou în legătură cu semnificația numelui de Cassian (poate Casimcea de azi, cum sugerează Marrou, pornind de la asemănarea numelui). Au ajuns împreună la Roma cam în anul 405, de unde Ioan Cassian a plecat singur la Marsilia, în jurul anului 415. Putem deci considera că Gherman a murit cîndva între 405 și 415, la Roma, fiind trecut de vîrsta de 50 de ani.

Gherman n-a lăsat scrieri. Ioan Cassian însuși nu scrisese nimic pînă la moartea lui Gherman. Și-a început opera scriitoricească după ce a părăsit Roma, la anul 420, deci la vîrsta de 60 de ani. Din *Convorbiri* putem totuși aduna 15 coloane format „Migne, Patrologia Latina”, deci format mare, pe care Ioan Cassian le atribuie nominal lui Gherman, în afară de cele în care se implică amîndoi, spunînd: Noi am spus, noi am gândit, noi am considerat, etc. Din textele aflate sub numele lui Gherman s-ar putea ușor alcătui un

LA ÎNALȚAREA SFINTEI CRUCI

14 septembrie

La acest mare praznic, Înălțarea Sfintei Cruci, care este prilej de înălțare a noastră spre Dumnezeu, spre Golgota, de unde am primit mîntuirea și care praznic ne face să ne amintim, să trăim din plin marele eveniment sfințit și de mare importanță pentru orice credincios, cînd patriarhul Macarie al Ierusalimului a înălțat Sfînta Cruce de pe amvonul bisericii Sfințului Mormint, în fața miilor de pelerini veniți din toate colțurile lumii: episcopi, preoți, bărbați și femei, copii, oameni învățați și neînvațați etc... și cu ei împreună, să cîntăm, ca și ei: „Doamne miluiește”, „și Crucii Tale ne închinăm, Stăpîne, și sfință Invierea Ta slăvim”. În anul din urmă ne arată că Sfînta Cruce nu se desparte de Invierea Domnului, ele se cinstesc împreună. Iar cine nu cîntă Sfînta Cruce, nu poate serba nici Invierea, că Invierea Mîntuitorului urmează după moartea Sa pe cruce. Cum să învieze El (Paștile) dacă nu a murit; dar Domnul a murit, cu adevărat, pe altarul Crucii, cel mai sfințit altar, pe care a întemeiat Biserica Sa.

Praznicul Sfintei Cruci (Crucea) formează apoi și un sfințit triptic cu Înălțarea Domnului, de pe Muntele Eleonului (F. Ap. 1, 9—11) și cînd s-au arătat și îngeri din cer și i-au mîngîiat pe Sfinții Apostoli și cu Schimbarea Sa la fața pe Muntele Taborului, munte învăpăiat de lumină veșnică a dumnezeirii, cînd Domnul Și-a înălțat firea Sa omenescă pînă la transfigurare, îndumnezeire și a așezat-o de-a dreapta Tatălui, în cer. Iar ca să fim în aceste locuri sfințite și înalte: să ne înălțăm cu Domnul și să ne schimbăm cu El, în alți oameni, oameni duhovnicești, oameni ai păcii și iubirii, în oameni ai progresului și ai sfințeniei, avem trebuință absolută și de harul Sfintei Cruci, de puterea ei, care, atunci cînd ne rugăm ei, ne ridică din treaptă în treaptă la Dumnezeu, ceea ce este un mare progres duhovnicesc.

Dar Înălțarea Sfintei Cruci, pe care o sărbătorim astăzi, cu multă evlavie, nu se mărginește, circumscrie numai la amvonul amintit: Înălțarea ei de pe el, cu secole în urmă, ci s-a generalizat, cuprinde toată lumea creștină, ea se înalță întru mărire întru această zi de pe toate amvonurile tuturor bisericilor, fie marețe catedrale, cit și smerite biserici de lemn de la munte și dealuri, lucrate cu multă măiestrie de mîini artistice. Ne gîndim mai ales la bisericute de lemn din țara noastră și care sînt comori de artă și cea mai aleasă expresie a geniului nostru creator și în domeniul acesta sfințit. Și se înalță în cîntări și laude, Acatist, Sfințe Liturghii, predică, cateheze și ea se înalță, cu multă evlavie deopotrivă, și în același timp, și de pe amvonurile inimilor noastre, care sînt amvonuri duhovnicești și temple ale Duhului Sfințit, cum spune Sfințul Pavel (I Cor. 3, 16 și 6, 19). Dar în afară de aceste înălțări Sfînta Cruce este înălțată și învesmîntată și de faptele noastre cele bune, împletite, în adevărate coroane de virtuți și imne întru cinstirea, venerarea ei, de fiecare creștin.

Am zis că Sfînta Cruce este primul altar creștin și care este cel mai curat și sfințit și care pe toate le sfințește, prin atingere de el. Și dacă altarul din Vechiul Testament sfințit numai cu singele animalelor și uns cu sf. mir (Ies. 30, 25), sfințea tot ce se atinge de el: „Și va fi jertfelnicul sfințenie mare: tot ce se va atinge de el se va sfinți” (Ies. 29, 37), se înțelege că cu mult mai mult va sfinți noul jertfelnic, Sfînta Cruce, pe închinătorii ei și pe cei ce o vor atinge cu mîinile și cu buzele, ea fiind sfințită de singele Celui ce S-a răstîgnit pe ea și Care niciodată nu se desparte de ea, „că nu există o cruce fără Hristos și nici un Hristos fără cruce” (Pr. Prof. D. Stăniloae). Și nici nu se poate compara sfințenia jertfelnicului amintit, cu sfințenia noului Altar, Crucea Domnului, deci cele pămînteste cu cele cerești, pe Dumnezeu cu oamenii, un altar, jertfelnic stropit cu singe de animale cu Jertfelnicul (Crucea), stropit cu singele Mielului lui Dumnezeu și Care ridică păcatele lumii, prin moartea Sa pe Cruce. Este adevărat că și jertfelnicul vechi a fost sfințit și a sfințit la vremea lui; o cîntare bisericăscă zice: înșă „Trecut-a umbra Legii și darul a venit”, adică creștinismul cu jertfelnicul lui, cu Mîntuitorul nostru.

Așa fiind fiecare creștin este dator să cîntească Sfînta Cruce, în cult de „venerare” și pe Cel răstîgnit pe ea, în cult de „adorare”. Și cîntîndu-o nimeni nu poate fi învinuit de „stavrolatru”, că nimeni nu o cîntească ca Dumnezeu, ca pe Dumnezeu, ci ea pe un obiect sfințit, care ne sfințește, și ea fiind și mijlocul de răscumpărare, de înfrățire între oameni și de împăcare între ei. Hristos a omorît prin ea vrăjmasia (Efes. 2, 16), doborînd peretele cel din mijloc al războiului, Sfințul Ioan Damaschin arată „că prin cruce toate s-au îndepîrnat... cuvîntul cruce este puterea lui Dumnezeu... biruință asupra morții... pavăză, armă și trofeu de biruință contra diavolului” (Dogmatică, p. 301), cum arată și o cîntare de la Taina Sfințului Maslu: „Doamne, armă asupra diavolului Crucea Ta ai dat-o nouă; că se îngrozește și se cutremură, nesuferind a căuta spre puterea ei...”. Și marele teolog continuă: „s-o cîntim nu numai pe ea ci și culele și lancea” (p. 302). Creștinii din primele veacuri serbau Paștile Crucii, în Vinerea Mare, cu trei zile înainte de Paștile Invierii Domnului. Iată cit de mult era cinstită crucea chiar de la început.

Dar Sfînta Cruce nu au cîstit-o numai Apostolii, creștinii, ci chiar și Domnul, numîndu-o „semnul Fiului Omului”: „Atunci se va arăta pe cer semnul Fiului Omului” (Mat. 24, 30), și semnul de care vorbește El este Sfînta Cruce, care este și semn de solidaritate și cucernicie între oameni, „semnul ortodoxiei și cartea noastră de rugăciune, pe care citim tot ce a făcut Domnul pentru noi”. Cînd vedem Sfînta Cruce este ca și cînd am vedea pe Mîntuitorul însuși, la fel și cînd ne însemnăm fruntea cu ea. Cu Sfînta Cruce mereu învîm din noaptea păcatelor noastre și cu ea ne înălțăm sus, la mari înălțimi de unde se vede Dumnezeu și Care prin acest semn „Dumnezeu Tatăl, înalță omul la demnitatea Fiului Său, și sub cer nu ni s-a dat un semn mai puternic decît Sfînta Cruce, care face și multe vindecări, dar har sfințitor, ne înalță pe mîntul cel sfințit, alungă pe diavoli, cum am menționat. Credincioșii români, pentru bogățiile ei de daruri și har o cîntesc de la început, fiindu-le adusă, la ei acasă, de Sfințul Andrei și care Apostol s-a și răstîgnit pe ea și o poartă cu dragoste și smerenie ca și Simon din Cirene spre Golgota și care semn dumnezeiesc le-a adus multe bogății spirituale: credință tare, dreptate, iubire de om, omnia cea mai autentică din lume. La Praznicul Înălțării ei, se cade să ne înălțăm și noi din josnicia păcatelor, din întuneric la lumină, din ură la dragoste, la pace și de pe mîntul de lumină și de virtuți, alături de sfinții și de îngeri și de Universul întreg să cîntăm: „Crucii Tale ne închinăm Stăpîne... și să facem și semnul ei corect la masă, la începutul lucrului, la rugăciuni, etc... cum ne cere și Sfințul Ioan Gură de Aur.

Arhim. Prof. Ioasaș Ganea

Tratat de spiritualitate, în care ar fi abordate toate problemele domeniului, inclusiv cele legate de istoria isihasmului în general, și de istoria isihasmului la români. Textul din rezumatul grec, către egumenul Leontie, publicat de pr. D. Stăniloae, în *Filocalia* (vol. I, ed. I, p. 125—142), rezumat care ar putea fi chiar opera lui Ioan Cassian, în loc să-l rezume pe Gherman, îi atribuie texte chiar mai lungi decît cele din *Convorbirea I-a* și a *II-a* (v. *Filocalia I*, p. 128—130; 136—138).

Comparate cu textele unor Parmenide, Protogora, Zenon din Kiton, Cleanthes din Assos și alții, din care au rămas doar mici fragmente, textele lui Gherman sînt mult mai numeroase și au cel puțin valoarea de mărturie pe care o au textele platonice, în cazul lui Socrate, deși în *Convorbirile* lui Ioan Cassian, veracitatea textelor lui Gherman ar putea fi mult mai probabilă decît a textelor lui Socrate din dialogurile lui Platon.

Toate acestea sînt, desigur, mai mult decît ipoteze: sînt certitudini. Ele ne dau dreptul să-l propunem pe Gherman din Dacia Pontică, adică din Dobrogea de mai târziu și de astăzi, pămînt al strămoșilor noștri, printre străromânii de primă mărire, care s-au remarcă ca oameni de cultură, precum Dionisie Exiguul și Ioan Cassian. Sub numele complet de *Sfîntul Gherman din Dacia Pontică*, vom propune trecerea lui și în Calendarul sfinților români, alături și în aceeași zi cu Sfințul Cassian Romanul sau într-o altă zi decît 29 februarie, în care le vine rîndul doar o dată la patru ani! Doar sînt români! Împreună fac parte din rîndul marilor figuri care, de timpuriu, izvorîți din obîrșia românească, au contribuit la nașterea și dezvoltarea spiritului european al erei creștine.

Patriarhul MIRON — 50 de ani de la trecerea sa în veșnicie

(Continuare din pag. 1-4)

săud — vestit centru cultural al Transilvaniei, unde studia pe acea vreme și marele poet de mai târziu George Coșbuc.

Încă de tânăr, a vădit reale calități literare; unele din aceste încercări sînt publicate în revista „Familia”, condusă de Iosif Vulcan. După luarea bacalaureatului, în 1887, se înscrie la Seminarul Teologic al Mitropoliei din Sibiu, după absolvirea căruia, în 1890, este numit învățător la Oraștie. În anul următor, fiind foarte apreciat de mitropolitul Miron Romanul, a fost trimis să studieze literatură și filozofia la Universitatea din Budapesta, unde a avut prilejul să se înfrunte cu reprezentanții de seamă ai stăpînirii de atunci, care începuseră o salbăteacă politică de deznationalizare a românilor. Răspunzător în 1892 profesorului Varga Gyula — care se plîngea de încapăținarea românilor de a nu-și însuși limba stăpînirii, tânărul student scria în „Tribuna” din Sibiu: „Așa-i românul! N-ai ce-i face! Ce este străin nu se lipește de sufletul său. Nu, pentru că românul e conștient că este descendentul celui mai distins popor din lume, daco-roman, că are o limbă care îi îndulcește ca mierea buzele cînd o grăiești, că este băstinaș în această țară și că valurile ce le ridică dușmanii lui împotriva-i vor dispărea în marea românismului „cînd ce e val ca valul trece...”

A colaborat intens la ziarul Tribuna, Dreptatea, Telegraful Român, Gazeta Transilvaniei și altele, iar în calitate de secretar al societății studențești „Petru Maior” s-a aflat tot timpul în fruntea mișcării studențești.

În mai 1894, cu ocazia procesului Memorandumului, Ilie Cristea, împreună cu alți tineri patrioți, Al. Valda-Voievod, Axente Banciu, etc. a redactat un manifest prin care cerea poporului român să vină la Cluj pe ziua de 7 mai pentru a-și afirma solidaritatea cu acuzații memorandiștii.

La 18 mai 1895, Ilie Cristea a fost proclamat doctor în filologie modernă a Universității din Budapesta unde a susținut teza despre „Viața și

scrierile lui Eminescu”. Pentru că sintem în anul în care comemorăm centenarul morții poetului, trebuie să spunem că viitorul patriarh este primul învățat român care a susținut o teză cu acest subiect despre Eminescu.

În 1898 a fost numit director al ziarului „Telegraful Român” știut fiind că era cel mai în măsură să reprezinte atât interesele Bisericii ortodoxe române, cît și pe cele ale națiunii. Ca director al acestei prestigioase publicații românești, viitorul patriarh a scris sute de articole în care a răspuns viguros provocărilor străine, însușind în același timp conotațiilor săi alinare pentru durerile pe care le sufereau și încredere în ziua izbăvirii care se apropia.

Într-unul din articolele sale Ilie Cristea spunea: „Persecutat, asuprit și batjocorit a fost Mîntuitorul Christos pentru adevărul învățăturilor Sale, ba chiar bătut și ucis pe Cruce. Cu toate acestea, adevărul a dat piept cu toate armele puterincilor zilei și în cele din urmă a trebuit să triumfe, iar sofismele meșteșugite ale dușmanilor creștinismului au dispărut, s-au topit ca ceara în fața focului. Așa vor trebui să dispară cu timpul și dușmanii justelor noastre pretențiuni politico-naționale, căci acestea sînt efluxul unor adevăruri dumnezeiești”. Și autorul încheia profetic: „Veni-va vremea, cînd și cei care azi au ochi și nu văd, urechi și nu aud, vor trebui să vadă și să audă că sînt este ceea ce cere poporul românesc, adică să i se respecte încrețea sa filiați națională. Piatra pecetluită de pe mormîntul lui Iisus Hristos și străjerii cu lănci și sulje nu au putut împiedica Învierea și triumful adevărurilor creștine. Tot așa nu vor putea opune stavilă nici conducătorii din acea vreme manifestării și triumfului adevărurilor naționale ale României”, profetie ce avea să se împlinească în 1918.

Cu toată opoziția autorităților ungare de atunci, la 4 dec. 1909 Elie Cristea — care între timp, în 1902, îmbrăcuse stralul monahal la mănăstirea Hodoș-Bodrog, luîndu-și numele de Miron, după protectorul său Miron Romanul, unul dintre străluciții

mitropoliți ai Transilvaniei — a fost ales episcop ortodox de Caransebeș. Gazetele de atunci au deschis o susținută acțiune împotriva numirii noului episcop pe care l-au atacat cu violență. În schimb, întreaga presă românească a salutat cu multă bucurie urcarea pe scaunul episcopal Caransebeș a tânărului ierarh. Iată ce scria cu acest prilej ziarul român „Lupta”: „Bărbat cu întinse cunoștințe, de o moralitate superioară și cu calități fizice excepționale, el este modelul de preot așa cum l-au definit cele dintîi veacuri ale creștinismului în concepția și curățenia lor ideală”.

Episcopul Miron Cristea a jucat un rol de seamă la împlinirea marelui act al Unirii de la 1 decembrie 1918, cînd a fost prezent pe cîmpia de la Alba Iulia. După sancționarea Unirii de către Măria Mare Adunare, Miron Cristea a făcut parte din delegația trimisă la București pentru a înmîna actul Unirii.

Datorită fecundei sale activități atît pe tărîm bisericesc, cît și național, ca și prestigiului personalității sale, episcopul Caransebeșului era admirat deopotrivă și dincoace și dincolo de Carpați și întreținea relații foarte bune cu toți bărbății de frunte de peste munți. Așa se explică faptul că — urmărind să dea Transilvaniei o dovadă de iubire frățească — marele colegiu electoral din România Mare, înfrînt în ziua de 31 decembrie 1919, l-a ales pe episcopul Miron Cristea ca Mitropolit Primat al României, fiind ridicat în 1925 la rangul de prim patriarh al țării, ținînd prin aceasta să-și arate frații de peste munți dragostea față de frații transilvăneni.

Între 1926 și 1930 patriarhul Miron Cristea a făcut parte din regenta României, iar în 1938 — într-o perioadă de adînci frîntămîntări — a ocupat pentru 2 ani postul de prim ministru. A murit la 6 martie 1939, deci acum 50 de ani.

Acesta a fost pe scurt viața tînărului venit pe lume în anul 1868, în căsuța țărănească din Toplița din frumoasa grădină a mănăstirii, unde a fost botezat și închinat la icoană de către un cioban de atunci.

OFRANDA BALDACHINULUI

Clipă zăvorâtă, unde prin miracolul restaurării îți pare că se poate pătrunde dincolo de vremi, „sfațul domnesc” de la Muzeul de istorie al Sucevei se păstrează în memorie cu puterea unui miraj. Însă o întrebare rămîne vie și tulbură sufletul nostru ce volestă mai degrabă să admire însă și cuprins adesea în îndoiele: sînt aceste chipuri de ceară fidel simulacru al celor ce vor fi fost? Și aceste veșminte, de o bogăție ce ne arată contemporaneitatea cu Florența și cu Venetia dogilor, reproduc ele — în precizia lor parcă insufletită unde pînă și foșnetul e posibil — costumele acelei umanități românești, îndepărtată de noi cu jumătăți de mileniu? Oare ținuta, gesticulația, vorba ce stă să se nască pe buze ne înfățișează un adevăr ce se poate verifica?

Răspunsul este posibil, căci, spre a înlesni astfel o confirmare a memoriei, s-a conservat nu departe de aici un atfel de muzeu, ce nu datează de ieri ci are înainte o istorie multiseclară: în așezămîntul ce l s-a zis „al lui Ioan cel Nou de la Suceava” o întreagă lume mușatină s-a așternut în frescă și dă seamă despre toate cîte erau la noi pe atunci. Înalte ziduri, ca ale unei bucovinene Nôtre Dame, unde imaginea par a se scurge de sus în jos și populează mării cu o semîntie de giganti, amintesc de timpurile lui Petru Rareș, regele-pecar, ivit ca prin miracol într-o Moldovă ce-l pierduse de mult pe Stefan. Pe atunci, un zugrav (despre al cărui nume doar fîpturile secrete ale văzduhului — pot să ne dea seamă) a pus, în misterioase amestecuri de uleiuri și în talnice proporții, mai degrabă ceea ce era sufletește al lui decît ce li spusese mesterii învățați la Bizanț. Pictura aceasta fastuoasă nu izvora însă din nimic — chiar dacă anonimul zugrav va fi avut iscusință și inteligentă — căci artele se desăfoară acum într-un spațiu al tradiției unde, spre a înainta, este nevoie de certitudinile cîștigate de predecesori. Ceea ce definește, din punct de vedere stilistic, vremea lui Ștefan cel Mare și îi dă pecetea inconfundabilă se va reproduce acum, sub alți mușatini, care socotesc că ornamentele subtile, ce leagă imaginile prin finețea de luier a liniilor asemănătoare cu niște palme deschise înalte către cercuri limpezi, le aparțin și lor. Însă aceste ligamente capătă alte semnificații decît cele dintîi; acum nu mai sîntem în vremea anelor și a pomelnicilor, sîntem în timpul cronicarilor. Zăgrăvia se îmbogățește eplic și începe a comunica o lume ce depășise stereotipul de cronograf. Omul se traduce vizual în atitudinea ce individualizează un personaj și chipul devine portret; sintem deodată într-un mare teatru al lumii. Și fiindcă timpurile i se păreau demne de „cronicari și de rapsozi”, anonimul zugrav gîndi și al volevodul și puse formele să se înalte impunător, descoperind monumentalitatea. De oriunde ai privi-o, dinspre frizele ce copleșesc prin amprenta ori dinspre bolta unde veghează Cel-vechi-de-zile, impresia pe care o lasă această pictură demnă de un mare artist este tulburătoare. Sintem cu adevărat în Moldova veacului XVI însă ajuși dincolo de suprafețele ce înșeală, în locuri unde sălășluiesc idei de fundament.

Acestul zugrav i se adăugară alții, anonimi și ei, opera însăși fiind în acele vremuri o chestiune de anonimată voluntar pentru care a pune o semnătură pe o frescă părea un act de trufie; dar unitatea acestor alcătuirii ce se dovedesc despărțite de ani, uneori multii, impresionează profund. Ele au de aceea drept autor pe un zugrav prototipic, la fel de inconfundabil și la fel de neperchece ca și autorul „Mioriței”, anonimul popular. Acesta este, de fapt, inconfundabilul etnic, ceea notă ce nu se explică și care face ca individul român să se exprime în orizonturi sigure unde sufletul lui știe să pună pași stilistici verificați. Astfel încît de la Musatini la Movilești distanțele se restrîng și se anulează, artiștii lor fiind, în fond, unul singur, ce a putut doar în viața lui părelnică să aibe diferite identități.

Acest anonim cu nu știm cîte fete, ne ajută să scoborîm în esențial, dincolo de clipe litigioase și mai la o parte de rumoarea armelor ce se încrucisau uneori în bătălii fratricide. Căci dacă la Bistrita de Neamț continuata ideii mușatine este impunătoare, aici, la Suceava, la „Ioan cel Nou”, recunoaștem dimensiunea mușatină a Movileștilor. Numele se preschimbă dar ideile fundamentale rămîn și vorbesc pentru cei care știu să audă dincolo de culorile ce stau mute și înghetate pe pereti. Și ce ne comunică ele? Mai întîi, semne ce conțin simbolic o întreagă mentalitate. Căci frescele de aici nu sînt propriu-zis cronici pictate ci constelații de idei ce vertebrează letopisetele ce vor veni. Ele glăsuiesc cu un anumit hermetism aluziv, sint etimice ce nu se înțeleg de către străini, tulburătoare însă pentru sufletul hărăzit locului. Iată, de pildă, un fragment ce se datează către sfîrșitul veacului XVI, unde vedem aducerea moastelor lui Ioan cel Nou la Suceava, clipă fastă din vremea lui Alexandru cel Bun, adevărată declarație de independență a Moldovei, care de atunci își revendica un protector de dincolo de văzduh. Ori, ca să întărim această impresie de limbaj esopic, — „Asediul Constantinopolului”, unde perșii din istoria bizantină poartă strale de otomani, iar cetatea lui Constantin este, de fapt, lumea românilor, Bizanț după Bizanț. Independența și rezistența față de năvălitori — iată ideile și vom înțelege acum întrucît, la o vreme nu prea îndepărtată, în Moldova ce se secreta aceste gînduri Mihai Viteazul va fi fost primit ca un salvator.

La drept vorbind, ideologia acestor picturi se întemeiază pe mari principii și nu se oprește la vehicularea unui spirit îngust, de factiune. Zugravul a știut să vadă dincolo de vremuri și punînd, în acea excepțională scenă ce s-a numit „ofranda baldachinului”, pe Movilești să se dedice ideii intruchipate de Ioan cel Nou, a voit să spună că, indiferent de conjuncturi, în Tara Moldovei toată suflarea năzuia la neafîrnare. Aici, ca de altfel și în tabloul votiv ce se întinde aproape, sintem, dintr-un anumit punct de vedere, în spațiul cronicilor. O cronică, de fapt care nu s-a scris. Iată-i, deci, pe Bogdan al III-lea, cu chivotul în mîini, pe Ștefan, pe voievodul Petru al Răeșoalei, cu fiul lui, Iliș și Ștefan, apoi Doamna Elena, pe voievodul Petru al Săcelului, cu gînd inexplicabil și condamnât de întreaga Moldovă. Petru Șchiopul a pus să i se facă portretul. Iată-i, în poziție hieratică, de aducere a ofrandei, pe Ieremia și Simion Movilă alături de Doamnelor și Mamei, ca și fratelui lor, logofătul Georgehe, în genunchiat înaltea baldachinului unde se azează racla lui Ioan cel Nou, protectorul. Musatini și Movilești, laolaltă, în același așezămînt, înfățișează ei două lumi? Este aceeași lume care, oricît ar fi fost de adînc despărțită prin dhonia seculară, se oriunde în aceeași măsură și nutrește idealuri comune. Unitatea aceasta, impunătoare, îi vine de demult și va mai dura încă multă vreme, fiindu-ne inteligibilă și nouă, azi.

Pretutindeni, valoarea de document este, în aceste fresce, izbitoră. Zugravul fără nume a lăsat să se întrevadă mai mult decît straturile de gîndire ale vremii și a pătruns adînc dincolo de suprafețele cotidiane, ce sînt, cu toate acestea, admirabil surprinse prin somptuoase veșminte și prin multimea de podoabe ce par a întruchipa bazilei. El ne-a comunicat plăcerea românilor de atunci în a cînta pe tonuri sacre și, ca atare, i-a desemnat pe Ioan Cuznel, pe Ioan Damaschin, pe Macarie și pe Eutimie, mari melozii, a făcut mențiune despre ceea ce era, la acea vreme, literatură română și diacția hieratică, intruchipînd pe cărturarul Teoctist de la Neamț, învățătorul Moldovei, magistrul cronicarilor din vremea lui Rareș și al lui Lăpușneanu, ideologul celei dintîi școli istoriografice românești. Cu ei, limba cărturarului s-a dezlegat și letopisetul începu a se așterne în litere, scoborînd din zăgrăveală și de pe ziduri. Structurile încep să se azeze și se vor orîndui în măsuri ce sintetizează deopotrivă fondul autohton, Bizanțul și antichitatea. Astfel se pătrunde către un fel de clasicism românesc, întemeiat pe uitimătoare asimilări ce ne arată intuiția unei tradiții europene ce va fi fost activă încă de mai înainte. Căci Macarie cronicar, Eftimie și Azarie, ca și acela care îi preced, cunoșteau pe Homer, pe Plutarh și pe Aristot, intruchipati și ei aici, în friza cu cele trei brîuri reprezentînd filozofii antici, ce formează indiciul unei adevărate biblioteci.

Valorile de document ce ne vorbește de dincolo de timp sînt tulburătoare și merită preluete căci înlocuiesc adeseori codice pierdute, letopisete care s-au risipit, cărți date focului, o istorie fragmentată de catastrofe și care trebuie, cu toate acestea, recîștigată. O recucerire a memoriei s-a produs și aici, în acest muzeu viu, unde sînti barbăre priciniseră regretabile stricăciuni. Și dacă în alte pămînturi românești barbarii purtasera alte nume, aici, în Bucovina, ei veniră către sfîrșitul de veac XVIII (dezastroso secol!) deodată cu ostrile austriece. Aproape o sută de ani minunile de zăgrăvie din epoca lui Rareș ascunde sub un strat gros de tencuială și sub o spolia de var de parcă o cultură întreagă, cu toate ale ei, dar ei fi putut să fie stearsă de pe fața pămîntului doar cu adăugiri de stuc. Dar ceea ce nu izbutseseră alții care, în Transilvania, culcaseră la pămînt astfel de comori românești, bătîndu-le cu tunul, nu putură să împlinească nici soldații habsburgici și, de la o vreme, mîini fermecate și bune începu să înlăture ceea ce puseseră mîini rele, păgîne. Și aici se găsiră, așa cum se găsiră în multe alte locuri românești, cărturari-patrioți ce își luară, cu de la sine putere și însufletiti de o înaltă idee morală, sarcina de a desăvîrși ceea ce alții, dinaintea lor, începuseră să repare. Acesti oameni, cu suflet profund și minte ageră, se pot numi Pimen Zainea ori Grigore Halcuș și lor le datorăm această recucerire a unui moment de veac eroic moldav, monument fundamental pe harta noastră morală.

Aici, în acest așezămînt al lui Ioan cel Nou de la Suceava, am pășit și eu, într-o dimineată fumurie de toamnă, cînd, peste rumorile zilei, fresca filozofilor vechi părea să strălumeze, slobozînd o muzică de requiem.

Artur Silvestri

De vorbă cu credincioșii

De ce îmbracă episcopul cămașă albă peste veșminte la fîrnosirea bisericii?

Însușirea fundamentală a Ortodoxiei este legătura Sfintei Tradiții, memorie vie a Bisericii, cu viața credincioșilor, prin cult. Cultului divin în biserică, lăcaș de închinare, este permanenta actualizare a lui Hristos în lucrarea Sa cu lumea spre desăvîrșirea ei. În acest sens, biserica este „tron al dumnezeieștii slave”, „chip al Împărăției Cerurilor”, dar, într-un fel, chiar locuirea oamenilor cu Dumnezeu, anticiparea bunătăților viitoare.

Actul fîrnosirii unei biserici este momentul pecetuirii ei cu sigiliul Împărăției creștine de Inusuși Împăratul Hristos, reprezentat prin episcop. La acest act, episcopul participă ca trimis al Cerului. De aceea ritualul și veșmintele ne pun în fața misterului. Prin ele îl vedem pe Hristos în slujirea Sa. Momentul culminant în actul fîrnosirii este consacrarea Altarului, a Sfintei Mese, „Golgota”, „Sfîntul Mormînt”. „Izvorul Învierii noastre”, de unde Hristos ni se împărtășește aie-vea.

Spre a cinsti, după cuviință, un act liturgic atît de mare, așezarea Sfîntului Mormînt al Învierii Domnului în fiecare biserică, episcopul este pregătit, el însuși, de Înviere. În veșmintul Învierii ca și Hristos! Aie-vea, în fața credincioșilor participanți, el îmbracă peste sfintele odăjdii, un veșmînt alb, din pînză. Este martor al Învierii lui Hristos, întocmai ca ingerii „îmbrăcați în alb” (Marcu, 16, 6; Luca, 24, 4; Ioan 20, 12). Asemenea ingerilor, episcopul mărturisește credincioșilor, că din mormînt ne-a răsărit viața și că Altarul este de acum „Tronul dumnezeieștii slave”.

Referitor la rolul veșmintului alb, în actul sfîntirii, Sfîntul Simion, Arhiepiscopul Tesalonicului

scrie: „Iar peste celelalte odăjdii Arhiereul se îmbracă cu giulgiu alb de la umeri ajungînd pînă la picioare, în chipul giulgiului lui Hristos cel de la mormînt. De vreme ce mormîntul lui Hristos va să se ridice și să se sfîntească, adică Sf. Presotol, asemîndu-se lui Hristos care s-a îngropat, (ritualul, n.n.) închipuiește cele ce sînt ale îngropării. Cu trei fișii se încinge peste giulgiu spre slava Sfintei Treimi: cu trei, una la grumaz, cu aceasta arată mintea și cum că este rob lui Dumnezeu; pe sub subțiori și peste piept, cu aceasta arată socotința ce o are omul; și peste mijloc, pentru curăție și tărie; încă o încinsoare este pentru Tatăl, alta pentru Cuvîntul, iar alta pentru făcătorul de viață și Curatul Duh.

La mîini, asemenea, se înfășoară cu mährami și pe fiecare din acestea le leagă iarăși cu cîte trei fișii, în chipul Treimii, care toate le lucrează; căci zice David către Părintele: „Mîinile Tale, adică Fiul și Duhul Sfînt, m-au făcut și m-au zidit”. Și nouă fișii se fac; aceste nouă încingeri, care arată cele nouă cete ale Ingerilor, propovăduiesc întreit Treimea. Dar Arhiereul se încinge în acest chip și ca o slugă ce se face la un lucru mare ca acesta, cerînd putere de la Dumnezeu și gîtindu-se a lucra...” (Din Sf. Simeon, Arhiepiscopul Tesalonicului, *Tractat asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe...*, București, 1865, Cap. 103, p. 111).

Cu fiecare participare la sîrbătoare, prin excelență, a unei biserici, fîrnosirea ei, credincioșii sînt în fața lui Hristos, care, prin Episcopul îmbrăcat, peste odăjdii, cu veșmintul alb, întărește adevărul Învierii.

Arhim. Casian Crăciun

Sfîntul ierarh Iosif de la Partoș (15 septembrie)

„Saptezeci de ani este viața omului, iar pentru cei tari optzeci de ani...” (Ps. 90, 10).

Spusa Psalmistului se adevărește oricînd, fiindcă nu-i nimic nou sub soare (Ecl. 1, 9). În indeletnicirile obișnuite, la o asemenea vîrstă ceasul biologic încetează, dar cînd este vorba de slujire și de chemarea lui Dumnezeu nu există limită. Patriarhii Vechiului Testament la adînci bătrînețe au primit făgăduințe și cu ei Dumnezeu a încheiat legămînte: Noe, Avraam, Iacov, Iosif, David, Solomon... și chiar Bătrînul și Dreptul Iosif (Matei 1, 20) care la saptezeci de ani primește misiunea de a ocroti pe Iisus și pe mama Lui, în vederea mîntuirii neamului omenesc. Inusuși Apostolul Iubirii, Sfîntul Ioan, scria Sfînta Evanghelie și Epistolele sale la adînci bătrînețe, iar Apocalipsa o alcătuieste la vîrsta de o sută de ani. Sfîntii, martirii, mărturisitorii și mai ales trăitorii pustiei, monahii cu viață aleasă și-au făcut ucenicii și au lăsat opere nemuritoare după saptezeci de ani. De fapt înțelepciunea nu are vîrstă, cu toate că sufletul este zelos, dar trupul neputincios (Matei XXVI, 41). Și în nevoința Sfîntilor români găsim nenumărate exemple fie luate dintre slujitorii de mir, dar mai ales dintre ierarhii, clericii și trăitorii monahi.

Unul dintre acești harnici viețuitori ai monahismului și cinstitor al ierarhiei superioare este Sfîntul Iosif de la Partoș, a cărui pomenire o facem astăzi, 15 septembrie. Se naște în sudul Dunării, din părinți români macedoneni, în anul 1568, în vremuri turburi de amenințări și apăsări otomane și i s-a pus numele Iacov. Crescut în frică de Dumnezeu de către părinții săi, luînd exemplul de evlavie și slujire de la preotul satului, învățînd carte și cunoscînd limbile macedonă, sîrbă, slava bisericăscă, greacă și chiar înțelega turcește, Iacov simte altă chemare, spre liniște, spre mănăstire. Și după ce vizitează atîtea vetre monahale ortodoxe cu monahi români, greci, bulgari, sîrbi, se hotărăște să meargă pentru răspuns chemării sale, la Sfîntul Munte Athos. Aici, dînd dovadă de ascultare, făcîndu-se cunoscut pentru stator-

nicia sa în credință și perseverența în slujbe, se stabilește la Mănăstirea Pantocrator, lavră cunoscută pentru asprimea vieții, dar și pentru cultura și spiritualitatea ei. Iacov dă dovadă de pricepere în citirea și mînuirea documentelor, manuscriselor și cărților vechi și îndată este tuns în monahism sub numele Iosif și apoi, depunîndu-și voturile, este hirotonit ierodiacon și ieromonah. În această calitate, Iosif vine și la Patriarhia de la Ipec, în vremea cînd se organizau scaune mitropolitane pentru toate neamurile ortodoxe cu îngăduința Patriarhiei de Constantinopol. Banatul intră, din motive politice, sub influența sîrbă, ca și o parte din eparhiile ardelenice. Fîind binecunoscut evlavia Cuviosului Iosif, seriozitatea și patriotismul său, i s-au încredințat misiuni speciale în Balcani în perioada de glorie a lui Mihai Viteazul, în jurul anului 1600. Nu este exclus ca Inusuși Baba Novac, cel mai apropiat căpitan al Domnului unirii, mort martir și erou al neamului în Cluj, să fi fost apropiat al Cuviosului Iosif. Alt căpitan al lui Mihai, Matei Basarab, urcă pe tronul țării Românești (1632—1654), prela grija ortodoxiei din aceste regiuni și citorește multe locașuri de închinare în Serbia, Macedonia și, ajutîndu-și părțile bănătene. Nu este exclus ca influența lui Matei Basarab din Tara Românească să fi cîntărit greu în balanța alegerii Cuviosului Iosif ca mitropolit al vechii cetăți Tibiscum (Caransebeș, Timișoara). Iosif este ridicat pe Scaunul arhiereic în ziua de 20 iulie 1650, și cînd se prăznuiește Sf. Prooroc Ilie ocrotitorul Banatului. Iosif venea aici cu o vastă experiență pastorală și toți românii l-au dorit și au insistat să le fie păstor, în ciuda vîrstei sale înaintate, patriarhale de 82 de ani, fiind socotit Sfînt și făcător de minuni, după tămăduirea unei fete surdmută. Înțelept, ca

(Continuare în pag. a 5-a)

Diac. P. I. David

CENTENAR:

Spațiul spiritual românesc în creația lui Ion Creangă

Aflinarea primatului valorilor spirituale, a necesității de a stabili o continuitate culturală din perspectivă etnică, reprezintă una din constantele operei lui Ion Creangă. De aceea, apelul făcut de autorul „Amintirilor din copilărie”, prin scrierile sale literare, de a asimila tradiția populară, datina, limba, cultura, l-am putea situa într-o actualitate continuă. Actualitate care echivalează azi cu un proces de valorificare educativă a unor fenomene și valențe perene.

Creangă, ca prozator, avea, incontestabil, un sentiment al spațiului spiritual românesc, dedus dintr-un simțământ al timpului românesc, al istoriei deci. Căci dacă chipul unui neam în timp se arată în istoria lui, iar în spațiul în frumusețea înflorită a pământului patriei, chipul unui popor în spirit dăinuie cristalizat în monumentele culturii sale, mai durabile decât bronzul, edificate, în limba națională, în curgerea necontenită a veacurilor. *Satul de odinioară — cadru național* — cu strălucirea obiceiurilor și a tradițiilor lui vechi, cu oameni atît de feluriti la înfățișare și la fire, este elementul caracteristic al acestui spațiu. Urmărind astfel înțelesurile mai profunde ale creației, aspectele anecdotice se subiază și se pierd, înlocuite fiind cu semnificațiile lor, cu ecourile de generalitate (de nu și de universalitate) ce le însoțesc. Și care sînt aceste elemente ce cad în incidența unui asemenea unghi de vedere?

Spațiul sacru al țării e concretizat artistic prin satul de munte din Moldova mijlociului de secol al XIX-lea, cu viața sa economică, socială, morală, culturală — totul văzut într-o geografie imaculată, într-o perspectivă aparte, etnografică, diafană, intens participativă și cu accente sărbătorești, luminoase totodată. În „Amintiri”, bunăoară, evocarea se desfășoară simplu, direct, coșetor, fără ornamente inutile, esențializat, departe de orice pitoresc superficial sau de exces metaforic.

Între locuri și oameni scriitorul întuiește relații de strînsă determinare: satul arată așa cum sînt și oamenii, vesel și îmbelșugat cînd aceștia sînt harnici — și tocmai harnicia este trăsătura dominantă, comună mai tuturor humuleștenilor. Iar mediul natural, orizonturile discrete și structurile sociale ale acestor meleaguri simbolice își pun pecetea pe indelectibilitățile și obiceiurile oamenilor, pe firea și caracterul lor, pe smerita lor bogăție de simțiri. În evocările lui Creangă — născut și crescut în spiritul Legii străbune — obștea este neomogenă în ceea ce privește existența spirituală. Personajele, de la Nică pînă la Dănilă Prepeleac ori Moș Ion Roată, reflectă caracterul înălțător și coborîtor al firii omenești, virtuții și păcate proprii ființei umane, care, însă, mereu și mereu se feresc de faptele „de rușine și ocără”.

Perspectiva istorică, deschisă, a acestui orizont de trăire românească e raportată continuu la alte așezări, la alte lumi, la alte modalități de existență din matca autohtonă. Începutul pății a treia a „Amintirilor”, de pildă, sugerează convingător că la noi, românii, *satul a fost întotdeauna un nod al relațiilor cu lumea din jur și de departe* — inclusiv de la dreapta și de la stînga Carpaților — cu viața materială și spirituală caracteristică altor forme de existență. Acestea și-au pus, la rîndul lor, amprenta pe firea oamenilor, pe structura lor sufletească. Nu avem, așadar, de-a face cu un univers fatalmente închis și imobil. Legăturile de rudenie, ele însele, sînt grăitoare în acest sens (Smaranda, mama prozatorului, venise tocmai de la Pipirig).

Acest orizont complex beneficiază de o frumoasă și bogată moștenire spirituală și materială, de aspecte specifice, detectabile în instituiții, relații sociale, obiceiuri, tradiții, cult, imemorabile datini calendaristice (indeosebi cele legate de sărbătoarea Crăciunului, a Sf. Vasile și a Bobotezei, cf. „Amintiri”, cap. II). Diaconul și învățătorul Ion Creangă cunoaște bine acea demnă mîndrie a omului din popor, cărui îi place să evoce originea lui străveche și vestită, ori de cite ori are în istorie motive care să-i stimuleze asemenea satisfacție nefăloasă. Și românii — vezi bine! — dispun din plin de așa ceva. Iată, de exemplu, Humuleștii descriși în „Amintiri”, sat de răzeși, vecini cu o sămîntă de oameni ce s-au hărțuit cîndva cu Sobieski, craii polonilor, avînd în jur mănăstiri care au fost altădată fala Bisericii ortodoxe, și, în apropiere, vestita Cetate a Neamțului. Elementul constituitiv esențial al satului — implicit al spațiului românesc — nucleul vieții particulare, locul de tînn și bucurie de a trăi reșimțit de fiecare om, rămîne casa părintească. Chiar și acolo cînd traiul era amarnic (v. satul Broșteni). Atît în basme, cît și în „Amintiri”, creatorul lui Harap-Alb, cu o artă de o neîntrecută duioșie, exprimă *sentimentul casei și al familiei* (cu tot ce ține de ele), capabil să încare sufletul și voința cu o energie superioară: „Nu știu alții cum sînt, dar eu, cînd mă gîndesc la locul nașterii mele, la casa părintească (...), parcă-mi saltă și acum inima de bucurie!” În acest context, imaginea părinților și chipul lui Nică se corelează consecvent cu ideea de sacrificiu și cu alte valori care ne semnifică dincoace de timp și „dincolo de bine și rău”: omenia, puterea de dăruire, bună-tatea, modestia și, mai presus de toate, iubirea. Atașamentul sufletului nostru etnic față de asemenea virtuți neperitoare demonstrează cu limpezime, din perspectiva filosofică aplicată ideii de continuitate, că fără patrie și tradiție nu se poate face nimic serios în istorie.

Sentimentul patriei, dominantă permanentă a spiritualității naționale, e prezent în aproape întreaga sa operă, chiar dacă referințele directe lipsesc. Cum scrie undeva marele său prieten, Eminescu, patriotismul creației sale este de natură substanțială, implicită, degajîndu-se, prin acumulare nesfîrșită de sentimente și detalii, la nivelul ansamblului; ca și cum ar „uita” să-l declare explicit, așa cum noi „uităm” deseori că respirăm tot timpul (inima o invocă și o evocă într-una doar atunci cînd nu funcționează normal).

În opera lui Creangă, viața oamenilor se desfășoară sub semnul unei solidarități contradictorii, care echilibrează spațiul existenței lor. Orizontul gîndirii și al simțirii populare nefînd limitat și monoton, se dovedește, în schimb, inepuizabil. De aici rezultă firească concluzie, conform căreia povestitorul humuleștean este un scriitor modern, cu o mare forță de înțelegere a spațiului spiritual național și a locuitorilor lui. Argumentăm cu un edificator citat (tot din „Amintiri”): „S-apoi Humuleștii, și pe vremea aceea, nu erau numai așa un sat de oameni fără căpătîiu, ci sat vechi, răzăsesc (...); cu biserică frumoasă și niște preoți, și dascăli, și poporenii ca aceia, de făceau mare cinste satului lor”. Insași nostalgia copilăriei este nostalgia unui paradis pierdut...

Ne regăsim în proza lui Ion Creangă. Ea catalizează în noi tot ce e mai înălțător, mai demn, mai autentic uman. Și de aceea locul său în sufletul, în spiritul nostru este atît de sus.

Valeriu C. Neșțian

Era în anul 1932. Se prăznuiră, ici colo, cei 50 de ani ai poetului Octavian Goga. Mitropolia din Sibiu nu putea lipsi de la această atenție, față de „poetul pătrimirii”, marele precursor al unității noastre. Goga era doar fiul prestigiosului preot din Rășinari. A crescut la adăpostul bisericii, a avut legături sufletești cu bunicul său — protopopul Sava — cărturar, de la care au rămas multe scrieri. Tatăl mamei sale a fost profesor la Seminarul „Andreian” din Sibiu, iar mitropolitul Șaguna — suprem paznic al valorilor noastre spirituale, culturale și economice — i-a devenit „cea mai evocatoare figură a românismului din Ardeal”, cum avea să consemneze un biograf al poetului. Aparte spunem că O. Goga a fost deputat eparhial în Sibiu.

Literarul I. D. Bălan, cel mai competent biograf al poetului, informează că printre hîrtiile lui Goga se găsește însemnările despre planul unei cărți, care din păcate nu s-a scris și care avea titlul, Ioan Bobotezătorul.

Pentru a-i acorda atenția bine meritată, mitropolitul Nicolae Bălan, prieten și admirator al poetului a inițiat sărbătorirea în sala Thalia, cu concursul Institutului teologic. După ce s-a instruit corul studenților, sub bagheta profesorului de muzică Nicolae Topolog, s-a fixat ziua praznicului și a fost invitat sărbătoritul.

Retrăgîndu-se aici, în 1653, reorganizează școala de pregătire pentru preoți, zidind fundațiile pe învătăcel din toate provinciile românești și fiind exemplu în slujbă, post și rugăciune și introducînd viețuirea a-tonită în mica lavră a Partoșului. Cuviosul mitropolit Iosif arăta ca un Moș Crăciun plin de milostenie, înțelepciune, virtute și dragoste pentru cei mici și pentru cei mari. Toți îl socoteau un a-dinc trăitor al tainelor lui Dumnezeu și cunoșcător al sufletului omenească. S-a mărit obștea, s-a îmbogățit mănăstirea, a crescut evlavia.

Senin și încrezător se ruga Maicii Domnului și tuturor sfinților să mijlocească la Stăpînul vieții și să ridice suflarea lutoasă atît de apăsător, la peste 85 de ani. Și astfel, Cuviosul și-a dat duhul în mîna lui Dumnezeu chiar în ziua prăznuirii Adormirii Maicii Domnului, 15 August 1656, încununîndu-și lupta cea bună și dreaptă cu un crug de 88 de ani.

Toți credincioșii l-au condus pe ultimul drum și în același timp au simțit în sufletul lor veșnicia lui, socotîndu-l sînt, ales al lui Dumnezeu, desăvîrșit monah,

Pentru a participa la festivitate m-am prezentat și eu la Secretariatul Mitropoliei, condus atunci de Virgil Nistor, episcopul de mai tîrziu al Caransebeșului. Deodată vedem pe Goga intrînd însoțit de două persoane, mie necunoscute. Secretarul zise, vîdit emoționat: „Tot respectul, bine ați venit, ne bucurăm, înalt Prea Sfințitul

ÎNTÎLNIRE CU OCTAVIAN GOGA

vă așteaptă. Vă rog să poftiți sus!” Cînd să urce iată că sună telefonul. Atunci secretarul întorcîndu-se spre mine zise: „Condu D-ta pe domnia sa domnul Goga sus la înalt Prea Sfințitul!” Eu vădit flatat mă adreșez zicînd: „Poftiți! Urcăm”. La cuvintele mele Goga răspunde: „Da! puțini oameni știu și pot să urce, dar de coborît toți trebuie să coboare”.

Deschid ușa spre mitropolit și-mi văd apoi de drum către Thalia. Sala, plină pînă la refuz, era în așteptarea sărbătoritului. Iată! A sosit. La intrarea în sală a poetului corul stu-

dentilor a intonat popularul cîntec: „De ce m-ați dus de lingă voi!”, și apoi a urmat o sumedenie de altele, toate brodate pe texte din poezia lui O. Goga. Despre poet, nu mai știu, atunci, sau cu alt prilej aflasem de la rectorul Institutului teologic, Nicolae Colan, viitor academician, episcop la Cluj, ministru, apoi mitropolit la Sibiu, el însuși nu numai teolog ci și licențiat în limba română de la universitatea din București, că „poezia lui Goga este axată pe marile probleme ale românismului, că genialul poet este înzestrat cu ideea de o coloratură durabilă, că este un patriot înflăcărat și că a scris în duhul gîndurilor religioase”.

Au trecut anii dar mi-a rămas imaginea de atunci a lui Goga, care și acum îmi stăruie în gînd: om mic de stat, cu o constituție fizică bine organizată, privire adîncă de gînditor cu probleme de o înălțime valorică deosebită care a vorbit „despre spiritualitatea românească” și ne-a demonstrat că Scriptura s-a împlinit, că ne-a fost dat să leșim din „robia egipteană, că nicăieri nu i-a fost dat să simtă cu o mai cotropitoare putere biruinta ideilor românești ca în acele clipe cînd „eram în colțul de strană la poalele inconstanșului unde în fumul de țămîie stăruiau parecă toate idealurile strămoșilor mei”, cum consemna poetul. Pr. prof. Dr. Nicolae Neaga

Sfîntul ierarh Iosif de la Partoș (15 septembrie)

(Continuare din pag. a 4-a)

toți oamenii de duh, simțind chemarea, pune în rînduială eparhia, făcînd vizite canonice în ciuda vîrstei sale. Timișoara îl cinstea ca pe un patriarh, avînd un chip blînd și senin, și fiind milostiv și lesne iertător. Slujea zi și noapte, reintroducînd aici vechea pravilă bizantină și atîta, fapt care l-a făcut și mai străgător, iar credincioșii îl cinsteau și-i cereau mijlocirea. Era un bun chivemist și bun gospodar, eparhia prosperînd. În același timp, s-a impus ca autoritate morală cerînd cîerului slujire fără preget și credincioșilor cugetată-ascultare. Simțind, totuși, greutatea vîrstei, dar mai ales iubind tineretul și dorînd să lase oameni de nădejde, Cuviosul mitropolit se retrage la mult iubita sa mănăstire, Partoș, unde se ruga lui Dumnezeu să găsească obștescul sfîrșit...

Retrăgîndu-se aici, în 1653, reorganizează școala de pregătire pentru preoți, zidind fundațiile pe învătăcel din toate provinciile românești și fiind exemplu în slujbă, post și rugăciune și introducînd viețuirea a-tonită în mica lavră a Partoșului. Cuviosul mitropolit Iosif arăta ca un Moș Crăciun plin de milostenie, înțelepciune, virtute și dragoste pentru cei mici și pentru cei mari. Toți îl socoteau un a-dinc trăitor al tainelor lui Dumnezeu și cunoșcător al sufletului omenească. S-a mărit obștea, s-a îmbogățit mănăstirea, a crescut evlavia.

Senin și încrezător se ruga Maicii Domnului și tuturor sfinților să mijlocească la Stăpînul vieții și să ridice suflarea lutoasă atît de apăsător, la peste 85 de ani. Și astfel, Cuviosul și-a dat duhul în mîna lui Dumnezeu chiar în ziua prăznuirii Adormirii Maicii Domnului, 15 August 1656, încununîndu-și lupta cea bună și dreaptă cu un crug de 88 de ani.

Toți credincioșii l-au condus pe ultimul drum și în același timp au simțit în sufletul lor veșnicia lui, socotîndu-l sînt, ales al lui Dumnezeu, desăvîrșit monah,

RĂȘINARI — un sat care respiră veșnicia

(Continuare din pag. 1-a)

În fruntea satului, ca promotori ai acestor participări s-a situat familia de preoți și pedagogi a lui Sava Popovici Barcianu, în casa lor însuși marele mitropolit Andrei Șaguna găsînd alinare și sprijin în opera sa de „ridicare a românilor din somnul cel de moarte”. La revoluția lui Horea au participat citeva sute de rășinari, cu arme și cai; în urma acestei mișcări și a procesului cu Patriarhatul săsesc din Sibiu, ce a durat peste 60 de ani, rășinariii au obținut de la Iosif al II-lea o „diată” de concivitate — adică un fel de prelungire a dreptului și statutului de comună liberă, însă cu dări și corvezi în muncă, lemne, lînă, oi — față de cetatea Sibiului.

Nefînd primiți în Sibiu, în Rășinari și-au avut sediul primii episcopi ortodocși de neam sîrb, trimiși de curtea din Viena românilor din Transilvania, la vreo saizeci de ani de la actualul dezbîntător al Uniunii cu Roma, cînd episcopia a rămas doar a unitor. Prin Rășinari a trecut în acest rîstimp atît Horea, marele bărbat al secolului XVIII, ce venise la Sibiu unde era sediul guvernatorului, precum și călugărul Sofronie de la Cloara care-l îmbrăbăta pe ortodocși în lupta lor pentru păstrarea legii strămoșești. Biserica Sfînta Paraschiva a stat cîțiva ani cu ușile încuiate de zbirii atîpînirii, rîstimp în care sfîntele Liturghii se săvîrșeau prin pădurile din jurul satului. Mulți juzi ai obștei au fost biciuiți de zbirii în piața satului, alții au înfundat temnița din Cetatea Sibiului; se vorbește prin bătrîni de un jude ce trecea de o sută ani care ar fi fost spînzurat cu capul în jos, caznă în urma căreia a murit. În Revoluția din 1848 participarea rășinariilor a fost mai bine structurată, căci au cerut la Adunarea de la Blaj ca Rășinari să fie ridicat la rang de oraș-civitas, aceasta pentru că ar fi primit drepturi egale cu cetatea Sibiului. În luptele conduse de Avram Iancu, rășinariii au participat cu un escadron de cavaleriști, avînd prefect pe tînarul Petru Brote, student în anul doi la Drept. Cînd au venit soldații generalului Bem, în 1849, toți capii satului au fugit în Țara Românească.

Epoca marelui mitropolit Andrei Șaguna i-a prins pe rășinari în focul luptelor diplomatice și culturale-religioase, cum n-au fost alții. El i-a găzduit, i-a sprijinit cu bani din lada obștii; aici în Rășinari, la casa Barcianului venea și se sfătua, se odihnea; în biserică din dealul Crucilor, ridicată de un singur citor, care s-a ruinat, Bungăran, între 1800—1814, își hirotonea Șaguna preoții, slujea Liturghia arhierescă și ținea soboarele diecezane. Aici s-a proclamat la 1864 refacerea Mitropoliei. Pentru tot ce a dat comuna Rășinari în marea epocă a lui Șaguna, marele bărbat a dorit să-și doarmă somnul de veci cu trupul în umbra bisericii Sf. Treime din Rășinari, rășinariii ridicîndu-i mausoleul binecunoscut, cu cel doi lei turnați în bronz. La sfîntul Andrei, de atunci și pînă azi, obștea Rășinariilor îi face parastas și cinstește ziua.

Rășinareanul Eugen Brote a fost printre capii Memorandumului — și a suferit temnița. Mulți rășinari, studenți sau oieri, în frunte cu tinerii Ciucian, Dancăși, Vidrighin, Brote, Barcian au intrat voluntari în armata română, 1877 și au luptat pentru Independența României la Plewna și Vidin. Obștea și Reuniunea femeilor rășinarene au trimis ajutoare în bani și materiale pentru front. La 1916, cînd trupele române au intrat în Transilvania, alungînd stăpînirea străină, rășinariii în corpore, în frunte cu primarul Iacob Ciucian, au cîntat „Deșteaptă-te Române” și au primit cum se cuvenea pe ostașii români. Au suferit toți, cînd în cursul schimbător al războiului au revenit trupele străine, primarul a fost bătut și închis în temnița. Ziua de 1 Decembrie 1918 a fost pentru comuna Rășinari — ca pentru tot neamul românesc — ziua biruinței, după secole de luptă și suferințe. La Alba Iulia au mers citeva sute de rășinari, care abia au încăput în două vagoane de tren.

Desigur că Rășinari a intrat ca și alte comune mari din Transilvania în fluxul innoitor al vieții din România. Acum puteau face comerț și pleca cu turmele pînă în Bălți și chiar în Crîmea, fără opreliști.

Avera sâtenilor a sporit, cele trei biserici au fost înfrumusețate — se zidise încă o biserică, mai mică, în centru, cu hramul Sf. Ilie; slujeau șase preoți, la un moment dat. Avîndu-l pe Octavian Goga, poetul pătrimirii noastre ca exponent al păturii culturalizate — veneau între cele două războaie la Rășinari peste 36 de reviste din țară — obștea satului a prins avînt pentru meserii, pentru arte, pentru studii superioare, trimițîndu-și studenții la studii în străinătate. Așa s-au afirmat rășinariii pe plan național și chiar european, ca oameni tenace, laconici în vorbire, profunzi în cugetare. Poezia și publicistica lui Octavian Goga și opera moral-existențialistă a lui Emil Cioran, mare scriitor european, sînt capetele de afiș cu care intelectualitatea comunei Rășinari s-a afirmat în lume.

Lupta cu forțele naturii, cu iernile alături de turme de oi, în așteptarea mieilor, ce se nasc în ger, grîile pentru apărarea turmei de fiare și hoți, clima și fauna — precum și implicarea istorică a rășinariilor în lupta românilor transilvăneni pentru libertate și dreptate, pentru fîrîrea satului modern și unitar România, au plămădit și cristalizat un anume tip de personalitate. Acest tip, această matrice aparte are citeva coordonate ființiale care-l disting pe rășinariii între alți filii ai altor sate românești. În primul rînd este legătura strînsă cu vatra satului și cu biserica ortodoxă. Nu mulți rășinari s-au instrăinat. Deși azi mulți slujesc la fermele de oi în Banat, și alții iau înspre toamnă „drumu Banatului” căutînd o pășune mai ieftină, decît iernatul la colibă, preferînd să vîndă primăvara finul cîșit pe pășunile întinse, nici unul nu se stabilește în Banat. Vin acasă, își cumpără loc de casă, ori strică cele vechi, durînd case noi, moderne, funcționale, ba chiar vile. Ca o curiozitate locală — preturile brînzei și cîrnii de oale aici, local sînt cu cîțiva lei mai mari ca pe orice piață unde-și trimit produsele. La fel și locurile de casă și casele, sînt mai scumpe nu atît pentru structura, funcționalitatea și materialele folosite la construirea casei, cît pentru faptul că e casa în Rășinari. Aici nu merită casa, cît ideea, că e o casă în Rășinari și nu alurea. Acest amănunt are valoare de matrice, de suflet de rășinarean, care nu pleacă din satul natal. Orașul cu toate ale lui, nu-l obsedează pe rășinarean, deși citeva mii lucrează în fabricile și uzinele din Sibiu. Poate și pentru trecutul istoric în care Sibiu reprezenta ceva contr satului lor, o stăpînire care îl umilea și îl spolia de bunuri. Dar, și pentru faptul că rășinariii au în ei, ereditat duhul și mireasma de brad, de munte, de foc cu lemne și mirosuri dulci de lapte și brînză, de animale asudate, așa cum l-a surprins pe rășinarean poetul Adrian Păunescu, în poezia Tramvaiul de Rășinari. Acest amănunt, tramvaiul, inaugurat în 1947, prin strădania unui preot băstinaș, Ioan Brote, în vremuri de criză, cînd se lucra la terasament pentru un kil de mîlai o zi întreagă, este și el o cauză a nedeslipirii, a nedestelenirii din vatra strămoșească. Nu multe sate se bucură de un tramvai din jumătate în jumătate de oraș, pentru și dinprete municipiilor reședință de județ, Rășinari îl au și îl folosesc intens. Dîmneștea, începînd cu ora 4 deja pornesc cu tramvaiul la vale — pe meserii, pe ore și timpuri ale fiecăruia: înții cei care pornesc departe prin țară, cu trenurile; apoi muncitorii din fabricile orașului, apoi cei care lucrează la Fabrica Dumbrava, din pădurea apropiată, la jumătatea drumului de Sibiu, unde face tramvaiul cruce; urmează elevii și studenții care umplu de voie bună centrul satului și drumul de aici la tramvai, atît la dus cît și la întors. La întorcere, după orele două e la fel. Tramvaiul este și el o coordonată a sufletului satului. Fără el, poate mulți ar fi preferat navetei, o locuință la oraș, dar cu tramvaiul, rîmîn în sat. Comuna are două circuite de apă bună, adusă de sus, care servesc locuințele rășinariilor.

A doua coordonată este conștiința de rășinarean; un fel de a fi mai deosebit, cu rostire aparte, uneori frizînd sarcasticul, sfîchuiitor cu limba, mîndri că sînt din Rășinari, că au bani munciiți cu greu și drămuțiți și mai scump, mîndri că au poșta cu centrală automată și casa lui Octavian Goga; că au nunți cu vornic și feciori de mire ce strigă pe drum în fruntea alaiului; că au dat o Nuntă Ciobănească — spectacol de muzică, pe muzică populară aranjată de Gheorghe Șolima și dansuri cu strigături, îndrumate de Cornel Dragoman Lubinchi, fiu al satului; mîndri că acum patru ani, formația de Călușeri, condusă de brutarul Tică Căneanu a jucat în fața Președintelui Țării și a celorlalți conducători; într-un cuvînt, o mîndrie locală, o conștiință a propriei valori prin comparație cu alții printre care a umblat și umblă ca nimeni altul rășinareanul, în drumurile lui.

A treia coordonată a sufletului Rășinariilor este credința ortodoxă, care i-a ținut legați de neam și limbă, de gîle și port național în trecut, iar azi îi aduce din țară acasă la Paști, cînd în cimitirul de pe deal, ce înconjură biserica cea nouă „Sfînta Treime”, ard pe mormintele strămoșilor, bunilor și părinților mil de luminele, ca într-o liturghie cosmică. Această credință îi aduce și pe cei care mor departe, să fie îngropați aici, alături cu Andrei Șaguna, deși cheltuiala este destul de mare. Ritul de înmormîntare și de parastase adună toate neamurile, din toate colturile țării, fapt remarcat de mulți străini de Rășinari, care se miră ce multă lume bună vine la o înmormîntare. Credința se manifestă prin fapte, cum spune Scriptura, așa că faptele rășinariilor o mărturisesc. Foarte mulți duc daruri și pînea de Paște pe la mănăstiri; duc daruri pentru pomenirea morților la orfelinate și spitale, la casele de copii orfani. Chiar și la Catedrala din Sibiu, duc rășinariii fîină sau desagi cu pîne de Paște cu convingerea că împlinesc un răspuns la darurile pe care le-a făcut lor Mitropolia din Sibiu, în trecut, și azi, cînd I. P. S. Sa Dr. Antonie Plămădeală Mitropolitul Ardealului a făcut după înscăunarea Sa la Sibiu, prima vizitație canonică la Rășinari. Bisericele sînt rînduite, pictate, cu odoare scumpe și covoaie frumos lucrate. Sufletul rășinariilor, deși vara prins în multe lucrări specifice satului de oieri și agricultori, se liniștește în sfîntele lăcașuri, atunci cînd rășinareanul lasă toată grija cea lumească și își caută de cele ale mîntuirii. La slujbe vin încă mulți locuitori îmbrăcați în frumosul nostru port popular. Cei trei preoți fac prin rotație cu săptămîna slujbele la cele trei biserici, pentru că oamenii sînt pretențioși, și tot satul vrea să-i asculte pe preoți. Un plus de fast al ceremoniilor îl dau cele două coruri, care cîntă alternativ duminicile la cele două biserici mari, și corul nou înjghebat, de bărbați la biserică Sf. Ilie.

Așa cum remarcă Sănziana Pop-redactor al Televiziunii Române, care a făcut multe reportaje la Rășinari, Rășinari este o excepție, un sat vechi românesc, cu o înfățișare neclintită de la facerea lumii... Înnoirile edilitare care s-au produs, ca de altfel peste tot în țară, nu i-au schimbat personalitatea ei i-au conturat-o mai deplin, i-au îmbogățit-o și înfrumusețat-o.

Cine crede în satul — idee despre care vorbea cu atîta patimă Blaga poate să meargă la Rășinari. Centrul lumii există „Conștiința de sine a unor oameni cu un mod de viață autonom există”.

EMINESCU ȘI MARAMUREȘUL

Pr. Gheorghe Cunescu — 75 de ani (1914 — 3 august 1989)

M. Eminescu a cunoscut întreg pământul românesc: „Întimplarea m-a făcut — scria el — ca, din copilărie încă, să cunosc poporul românesc, din apele Nistrului începând: în crucea și-n curmeziș pin-în Tisa și-n Dunăre” și a avut numeroși prieteni de pretutindeni. I. Slavici scria în *Aminții* că M. Eminescu a cucerit în timpul tineriei „Bucovina... Muntenia, Ardealul, Banatul și Tara Ungurească, se simțea deci pretutindeni printre români ca la el acasă”.

Poetul și-a făcut debutul literar la revistele ardelen: *Familia* și *Umoristul* (ce apărea la Pesta), iar ultimele poezii și le-a publicat tot în *Familia* (ce apărea din 1880 la Oradea).

El a trecut pe la Tirgu Mureș, a zăbovit toată vara anulului 1866 la Blaj, a fost la Alba Iulia, a trecut prin Sibiu, iar în 1868/69, la București, l-a cunoscut pe Ioan (Ioniță) Scipione Bădescu, student, care, începând din 1864 a cules poezii populare din Maramureș, „patria lui Dragoș”, pe care le-a publicat și în volumul său de *Poezii*, Pesta, 1868, cunoscut poetului Scipione Bădescu a continuat apoi culegerea folclorului, în vara anulului 1869, când, ca membru al societății „Orientul”, afiliată revistei *Albina Pindului* din București, s-a angajat să culegă folclor din locurile natale, împreună cu Miron Pompiliu și N. Drooc-Barcianu. Cele mai multe texte sînt doine, unele de cântănie, precum și cîteva balade cu caracter familial.

În același timp, M. Eminescu își propunea să culegă folclor din Moldova, iar într-o scrisoare mărturisese că un episod din romanul *Geniu pustiu* (1868/69) l-a povestit după relatările lui I. Bădescu.

În vara anulului 1869, M. Eminescu a participat la adunarea Asociației transilvane „Astra” de la Șomcuta Mare, din inima Țării Chioarului (Maramureș), unde a luat parte și intelectualii din țară, iar Iosif Vulcan a cettit studiul: *Poporul român în poezia sa*, publicat în *Familia* (1869).

La Viena (1869/72), poetul își reîntâlnește colegii și prietenii bucovinei și ardeleni. Acestora li se adaugă alții. Astfel: M. Eminescu a cunoscut Ardealul și a trăit printre ardeleni și acest lucru a constituit un izvor al întăririi personalității sale. Când Iacob Negruzzi a poposit în Viena, ca să-l cunoască, spunea că prietenii poetului „cei mai mulți erau din Transilvania și Ungaria, cîteva din Bucovina”.

În timpul studiilor de la Viena, poetul își propunea să țină un ciclu de conferințe în Maramureș: *Prelegeri pentru Maramureș*, fixându-și subiectele pe care urma să le dezvolte: „1. Geniu național; 2. În favoarea teatrului; 3. Studii asupra pronunției; 4. Patria română; 5. Poezia populară”, din care *Stringerea literaturii noastre populare* intenționa s-o publice, mai întâi, sub forma unui articol în revista *Familia* (1870) a lui Iosif Vulcan, menit să servească orientării culegătorilor de folclor din Transilvania, care nu se călăuzeau după principii estetice, ci considerau încă folclorul o „arhivă” pentru istoria națională. El atrăgea atenția că producția artistică este expresia spiritualității permanente a unui popor și că menirea poeziei nu e „să descifreze, ci din contra are să încifreze o idee poetică în simbole și hieroglifele imaginilor sensibile...”, făcînd precizări și delimitări privind raportul dintre moral și estetic în artă.

În acest timp, în cadrul societății studențești „România Jună” din Viena, ce „cuprinde tineri din toate unghiurile țărilor române, ea este o „Dacie” în miniatură voioasă, activă și plină de încredere în viitor”, cum o caracteriza poetul, M. Eminescu a luptat pentru unitatea culturală a tuturor românilor și făurirea conștiinței naționale: „Națiunea română — afirma el — voiește cultură și cultura ei trebuie să fie una, omogenă la Prut și la Someș, omogenă în sinul Carpaților cărunți și pe măturile umede ale Durdării bătrîne”.

Printre adresele și apelurile „României June”, concepute și de M. Eminescu, privind serbarea de la Putna, cu scopul de a se confecționa „cîte o flămură cu inscripțiu-

nea *Cultura e puterea popoarelor — Junele române din țara*” e menționat și Maramureșul.

În manuscrisele și articolele eminesceniene sînt numeroase date privind Transilvania: Maramureșul (mss. 2263, f. 29), Valea Someșului, Blajul și Făgărașul revin mai des în scrisul său. El își întocmește și un fel de repertoriu cu date privind geografia, istoria și demografia locurilor.

În *Curierul de Iași* (1876), într-un ciclu de cinci articole, M. Eminescu se referă la situația politică a Transilvaniei: „Căci numai atunci — scria poetul — pe baza autonomiei comunale și județene sau comitatense, românii ar începe alături cu ungurii o viață liniștită și proprie, cu deosebire că de acestea s-ar bucura nu numai transilvanii, ci în mod egal bănăcenii, simpatici crișeni și străvechii Maramureș. Așadar idealul românilor din toate părțile Daciei lui Traian este mîntuirea unității reale a limbii strămoșești...”

În *Telegraful român* din Sibiu (1882), într-un folieton: *Românii din Ungaria*, poetul scria:

„Cum am zis, însă, în secolul amîntit [XIII] (1222), înțîlmim cea dintîi schimbare a raporturilor de pînd act. Nobilimea temătoare de protestarea regilor a stors de la regele Andrei II așa-numita *Bulla aurea*.”

Bulla aurea a dat naștere unei direcțiuni nouă în restringerea drepturilor naționale și în centralizarea regatului.

Poate că direcțiunea aceasta nouă a îndemnat pe Radu Negru din Făgăraș și mai trîziu pe Dragoș din Maramureș a-și căuta patrii nouă în ținuturi românești la mează și la răsărit de la Carpați, ținuturi cari mai înainte erau bîntuite de barbari.

Din izvoarele ce ne stau la dispozițiune se vede că urmările *Bullei de aur* nu se simt dintr-o dată, ci succesiv.

În Maramureș și în comitatul mărginaș al Ugocei, la începutul secolului al 14 (1303), găsim stări care dovedesc că românii în timpurile acele se aflau încă în condițiuni favorabile. Un duce în fruntea lor, administrațiune proprie în toate ramurile, înșiși țărani fără sarcini împovărătoare. Atunci găsim pe ducele Nicolae, care într-un document din acele timpuri este numit „nobilit vir et honestus... Vaivoda”.

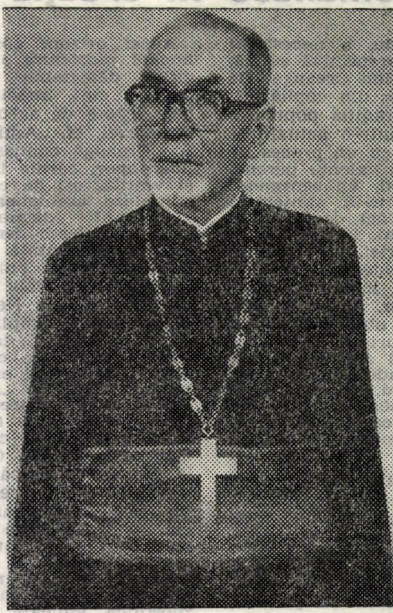
Și după emigrarea lui Dragoș, pe la anii 1363—1392, sînt urme de voievozi români în Maramureș. Satele își aveau cnezii (primarii) lor, sătenii plăteau quinquesima și unele daturi neînsemnate castelanilor regali. Judecățile urmau între dinși după drepturile lor naționale. Într-un document din anul 1378, aflăm că regina Elisabeta în afaceri de competență zice între altele: „... quare fidelitati vestrae... mandamus quatenus praedictos knezios et olahos nostros in nullis causis iudicare sitis ausi... si quidem autem actiones contra ipsos habetis... in presentia... officialis eorumdem olachorum prosequi debeatis... jude observato aliud non facturi”.

Stăpînit de sentimentul mîndriei naționale, M. Eminescu scria pe un manuscris: „Ca toți românii adevărați Ștefan Vodă era ardelen de origine și anume mureșan. Ca și Uniad Corvinul, ca și Basarabii totii. Dar ce e Maramureș decît o combinație de cuvinte între Maramura (numită Poarta de Fier) și Mureș, rîul care trece prin ea”.

Legăturile poetului cu pămîntul și poporul românesc, de pretutindeni, au fost multiple. El a cunoscut așadar și „străvechii Maramureș”, unde ar fi dorit să țină niste conferințe și despre care a scris cu căldură și competență. Toate acestea ridică la altitudine simbolică pe M. Eminescu — poetul nostru național.

Grațian Jucan

1 M. Eminescu, *Opere*, IX, Ediție critică întemeiată de Perpessiciu, E.A.R.S.R., București, 1980, p. 453—454 și comentarii D. Vatamaniuc, p. 794—795.
2 M. Eminescu, *Opere*, XIII, E.A.R.S.R., București, 1985, p. 37.

În urmă cu 75 ani se naștea în Suslenii Orheiului, din părinți răzeși moldoveni, părintele Gheorghe Cunescu. De la mama sa, Iulia Sandulencu, a învățat nu numai limba străbună, ci și dragostea de neam, de Biserică, de suflet românesc. A urmat școala primară și Școala Medie în Balotina. Descoperindu-și chemarea spre cele ale preoției încă de timpuriu n-a rezistat îndemnulul iăuntric și și-a îndreptat pașii spre Seminarul Teologic din Chișinău. S-a remarcat repede prin comportare și inteligență. A continuat studiile la Facultatea de Teologie din aceeași localitate, fiind ucenic apropiat al multor profesori, personalități de renume ale culturii românești interbelice. Licența și-a luat-o la catedra profesorului pr. Valeriu Iordăchescu, cu teza *Raportul dintre artă și morală*. Precipitîndu-se evenimentele, a fost nevoit să-și întreprindă cursurile de doctorat în teologie. S-a căsătorit în iulie 1941 cu învățătoarea Ana Cegoreanu, a fost hirotonit preot în 1942 pe seama parohiei Soldănești (Orhei). De-a lungul activității sale pastorale, pînă la pensionarea din 1975, a funcționat ca preot paroh la parohiile Panaghia (Dolj), Luteru (Mureș) și București.

Ca preot, părintele Gheorghe Cunescu nu a preocupat nici un efort de a sluji cu credință Altarul și enoriașii, de a-și face cu credință și devotament datoria față de Biserica străbună.

Activitatea părintelui Gheorghe Cunescu nu s-a limitat doar la cea pur preoțească, de liturghisitor, predicator și conducător spiritual de obște. În sufletul său a găsit mult mai mulți tineri, pe care s-a străduit din răsputeri să-i valorifice. Printre aceștia, cel de cărturar a fost pe primul loc. S-a remarcat de timpuriu în publicistică, „Tribuna Tinerimii” din Chișinău deschizîndu-i larg porțile încă din 1938. Nu putem enumera aici titlurile tuturor articolelor, studiilor eseurilor și recenzilor publicate de către părintele Cunescu timp de o jumătate de veac. Enumerăm doar cîteva dintre publicațiile la care a colaborat, pentru a ne da seama, cit de cit, de capacitatea și spiritul de dăruire al sârbătoritului: „Raza”, „Luminătorul”, „Oltena Muncitoare”, „Telegraful Român”, „Vatra”, „Steaua”, „Tribuna”, „Mitropolia Ardealului”, „Mi-

tropolia Banatului”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Luceafărul”, „România literară”, „Biserica Ortodoxă Română”, „Mitropolia Olteniei”, „Glasul Bisericii”, „Studii Teologice”, „Ortodoxia”, „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, „Revista Cultului Mozaic”, „Ramuri”, „Orizont”, „Albina”, „Credința”, numeroase „Îndrumătoare” eparhiale etc. Observînd prestigiul de care se bucura publicațiile menționate în țară și peste hotare, înțelegem valoarea colaboratorului lor, Gheorghe Cunescu, făcînd precizarea că materialele publicate de către Sfinția Sa au fost contribuții de prima mîină pentru istorie, istorie literară, teologie... Observînd, totodată, denumirile revistelor la care a publicat și locurile lor de apariție, înțelegem activitatea publicistică a părintelui Gheorghe Cunescu ca pe o căldă și scumpă îmbrățișare făcută pămîntului românesc.

Despre ce a scris părintele Cunescu de-a lungul unei jumătăți de veac? Despre toți și despre toate! Și nu orice! Dar nici oricum! Cîteva subiecte dacă vom enunța, considerăm că cititorul nostru va fi cit de cit, edificat asupra evantaiului atât de bogat de teme și probleme pe care și-a propus să le pună în discuție și, de cele mai multe ori, să spună lucruri de referință: Mihai Eminescu, Avram Iancu, Tudor Argeșzi, George Enescu, Mihail Sadoveanu, Petru Groza, Ciprian Parumbescu, Constantin Brăncuși, Alexie Mateevici, Ion Jalea, Gala Galaction, I. G. Ștefănescu, Iuliu Scriban, Octavian Goga, M. Berevoșchi, Antonie Pămădeală, Antim Nica ș.a. Uneori a publicat chiar interviuri cu Ion Tucolescu, Perpessiciu, Tudor Argeșzi, I. Petrovici, Șerban Cioculescu, Valeriu Anania.

Activitatea publicistică nu s-a oprit nici ea la perioade. Studiile părintelui Cunescu s-au extins de multe ori, căpătînd dimensiunile unor cărți. Nici atunci cercetările nu s-au oprit, fiindcă unele teme atât de mult l-au obsadat, încît au generat chiar un serial de volume. Dintre cărțile publicate amintim: *Pe urmele lui Gala Galaction* (București, Editura Sport-Turism, 1982), *Pe urmele lui Ion Agirbiceanu* (în curs de apariție), ș.a. A colaborat în volume colective, precum *L-am cunoscut pe Tudor Argeșzi* (1981), *Censuri de seară* (1982). A îngrijit ediții din și despre clasici: Gala Galaction, *O lume nouă* (1970), Gala Galaction, *Prin țară* (1975), Gala Galaction, *Opinii literare, Despre scriitori și cărți* (1979), *Mihai Eminescu* (1987).

Impresionată de munca, uneori benedictină, a părintelui Gheorghe Cunescu, pentru a scoate la lumină noi valori ale culturii române, mulți oameni de cultură s-au referit, în scris, la activitatea și opera sa: Șerban Cioculescu, Ion Pas, Demostene Botez, Ioan Alexandru, Ion Apostol-Popescu, Paul Dugneanu, Gabriel Cocora, Alexandru Bărdieru, A. Radu, Gh. Pauc, Florentin Popescu ș.a.

Pr. Alexandru Stănculescu Biră

Alte noutăți editoriale la Centrul mitropolitan din Sibiu

În vara pe care o încheiem, la Centrul mitropolitan din Sibiu au mai apărut două valoroase lucrări,* pe care le semnalăm foarte pe scurt cititorilor gazetei noastre și anume:

„Contribuții transilvănene la Teologia ortodoxă”, 406 p., lucrare tipărită din inițiativa și cu binecuvîntarea I. P. S. nostru Mitropolit Antonie, ea reprezentînd o deschizătoare de drumuri în acest domeniu, fiind prima lucrare de acest gen.

Elaborată fiind de întreg corpul profesoral actual de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, ea oglindește eforturile teologilor transilvăneni din todeauna: ierarhi, profesori de Teologie, preoți diverși, călugări etc., de pe tot cuprinsul actualelor Mitropolii ale Ardealului și Banatului, în a arunca raze de lumină întru ridicarea clerului și credincioșilor Bisericii românești din Transilvania.

Volumul este justificat de I. P. S. Mitropolit Antonie, care l-a inițiat, ca pornind „nu din slavă deșartă, ci din dorința de a fi o floare la marele buchet” al strădanilor depuse de toți filii Bisericii noastre de pe toate plaiurile românești întru afirmarea slovei bisericești, spre a se ști de cel de astăzi „ce a fost înaintea lor și de unde să meargă mai departe. Să nu deschidă uși deschise” (p. 26).

Lucrarea se deschide cu un studiu introductiv semnat de I. P. S. Mitropolit Antonie și intitulat: „Transilvania: Teologia și teologii ei, în istorie și azi”, care rezumă într-un fel întreg volumul, îmbogățit însă cu considerații și informații personale deosebit de semnificative.

Întreg cuprinsul lucrării este anevole de redat într-un spațiu atât de restrîns, de aceea ne vom rezuma la cîteva titluri de compartimente din cele 18 pe care întreaga carte le are, cum sînt de pildă: „Traduceri parțiale și integrale ale Sf. Scripturi în Transilvania” (pr. prof. onor. Dr. Nicolae Neaga); „Preocupări de Teologie biblică în Transilvania” (pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan); „Istoriografia Bise-

ricii românești din Transilvania” (pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu); „Circulația scrierilor patristice în teritoriile intracarpatice și specificul spiritualității transilvănene” (arhid. prof. Dr. Constantin Voicu); „Lucrări și preocupări de Teologie sistematică în Transilvania” (pr. prof. Dr. Ioan Ică); „Teologia morală” (arhid. prof. onor. Dr. Ioan Zăgăreanu); „Cărțile de subjug transilvănene, factor de unitate națională” (pr. prof. Dr. Ilie Moldovan); „Contribuții transilvănene la dezvoltarea legislației și a studiului Dreptului bisericesc” (arhid. prof. Dr. Ioan Floca); „Muzica bisericească în Transilvania” (arhid. lector Ioan Popescu) ș.a., toate scrise cu competență, ceea ce onorează pe autorii acestor cărți.

Între marii profesori de Teologie din Transilvania este arătat Gh. Lazăr, iar între marii ierarhi, „model de muncă și neosteneală...”, de la care mai ales „Teologia va porni pe un drum nou, care va face din ea o știință” (p. 9), este menționat mitropolitul Andrei Șaguna, în amintirea căruia este închinat de altfel întregul volum, cu prilejul împlinirii a 115 ani de la trecerea sa la cele vesnice.

„Biserica strămoșească din Transilvania în lupta pentru unitatea spirituală și națională a poporului român”, 341 p., este a doua lucrare pe care o semnalăm ca apărută de curînd în editura Centrului mitropolitan din Sibiu.

Semnată de arhid. prof. Dr. Constantin Voicu, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, lucrarea are, precum ne arată și titlul, un vădit caracter istoric, cuprinzînd în paginile sale o izbucnită sinteză de istorie bisericească românească transilvăneană, de la începuturile sale pînă în zilele noastre, punîndu-se în lumină desigur momentele mai de seamă ale acestei istorii, aspecte din viața zbuciumată a românilor transilvăneni, a căror istorie nu poate fi despărțită de cea a Bisericii lor. În felul acesta, cartea este cu atât mai bine venită cu cit ea apare într-un moment în care asupra românilor transilvăneni, asu-

pra istoriei lor bisericești și naționale, se mai aruncă încă o seamă de teze de rea credință, iar unele direct igritoare.

Pe lângă alte valoroase lucrări de acest gen apărute în ultimii ani la noi în țară, cititorul înțînește și în acest volum valoroase informații legate de începuturile formării poporului român și încreștinării sale, de bogatul material arheologic provenit din secolele IV—XI, „dovezi sigure pentru „istoricii” certai cu adevărul și obiectivitatea, născocitori de teorii pseudoștiințifice cu privire la aria și timpul de formare a poporului român” (p. 11), de originile creștinismului la români, „propovădit și răspîndit în forma lui răsăriteană, adică așa cum era el la Ierusalim, Alexandria, Antiohia, Salonic etc.” (p. 16), de rolul Ortodoxiei în păstrarea identității naționale a românilor din Transilvania față de acțiunile de convertire la Catholicism și Calvinism, despre Uniația din 1700 și despre multele încercări de revenire pînă la 1918 și după aceea, cînd am devenit „una în credință... cum au fost și strămoșii noștri” (p. 292) etc.

Lucrarea cuprinde cinci capitole și anume: „Vechimea și continuitatea de viață și de Lege strămoșească, românească, în Transilvania” (p. 7—176); „Acțiuni ale preoților și credincioșilor greco-catolici pentru revenirea la Biserica Ortodoxă în perioada interbelică” (p. 177—210); „Biserica strămoșească din Transilvania de Nord-Est în timpul teroarei instaurate de ocupația horthystă (1940—1944)”, (p. 211—254); „Revenirea Transilvaniei de Nord-Est în cuprinsul României — o mare dreptate a istoriei” (p. 255—278); „Semnificația istorică a Reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române” (279—287), cartea cuprinzînd totodată o bogată ilustrație, precum și un indice de nume și locuri, prin toată călătoria sa și această lucrare vinînd cu mult folos în întîmpinarea tuturor doritorilor de a cunoaște pagini din istoria zbuciumată a Transilvaniei și a fililor ei.

Gh. P.

* Cărțile se găsesc în librăria eparhială din Sibiu, str. 1 Mai nr. 35, unde pot fi comandate și ramburs.

Filă de acatist

Bucură-te leagăn alb de iasomie
Către care-n rîuri fluturii coboară
Bucură-te raza stelei din vecie
Șipot care curge, lin, cu apă vie,
Bucură-te Maică, Purarea Fecioară.

Bucură-te floare fără de prihană
Spicul cel de aur, vesnic plin de hrană,
Mirul care vindeci orice fel de rană,
Bucură-te Maică, Purarea Fecioară,
Ploaia cea de mană.

Bucură-te brazdă plină de rodire,
Munte sfînt în care s-a-ngropat comoadă
Bucură-te cîntec tainic de iubire
Clopot de chemare, cîntec de mîrire.
Bucură-te Maică, Purarea Fecioară.

Blîndă fericire.

Bucură-te mărlu vieții care-nvie
Pomul greu de roadă-n plină primăvară
Bucură-te iarăși țarm de bucurie
Dintru care curge miere aurie
Bucură-te Maică, Purarea Fecioară,
Sfînta mea Marie.

Zorica Lațcu (Monația Teodosia)

Buga

Sună clopotele toate, Buga de la Putna sună
Și în vîiet de aramă peste văi și munți răsund
S-opresc plugurile-n brazdă: Valuri, valuri ies țărani
Cu topoare, furci și coase, vișor mare: Vin Tătarii!

Spre păduri cu vaste coame, pornesc turmele de oi
Viaere și plîns de mame, ziua groazei cea de-apoi!
Tropote de cai răsund, mii și mii, un uragan!
Se deslîntuie năprasnic zguduind ca un vulcan!

Soarele-și oprește raza, un imens potop de nori
Praf și strigăte de groază, toată țara e-n fiori!
S-aprînd focuri de alarmă, Hoarda și-a pornit avîntul
Viție săgeți de moarte, se cutremură pămîntul!

Păsări se ridică-n stoluri, își iau zborul tot mai sus
Îngrozite se avîntă cu privirea spre Apus
Buga-n dangăt de alarmă, zi și noapte mereu sună
La chemarea gurii sale moldovenii se adună!

Ca un leu răcnește Ștefan: „Înapoi lifte păgîne
Veacuri fejuit-ați totul, azi sorocul vostru vine!”
Șiruri de Plăieși voinici, Pîrcălabi, Hatmani în zale
Au silit Hoarda de Aur să gonească-ntoarsă cale!

Tot așa fugit-au Turcii, fiii sacralui Profet
Din Moldova lui Ștefan, cel cu nume de Atlet!
Și așa în veci de veci, de la munte și ogoare
Se vor apăra românii cit va fi lume sub soare!

Glia asta-i Mama noastră, ne-a pus straji în Carpați
Doar în ea își dorm odihna moși, strămoși, copii și frați!
Ei și noi sîntem un suflet, o voință, un Destin
Vom zdrobi, fără cruțare, pe orice dușman hain!

Bugă, dangăt de miracol, să nu taci, ci sună iară
Să răsunе glasul tău peste tot, țară de țară
Glasul tău e glasul Țării: Un trecut de anvergură
Și un viitor de aur ce-l purtăm din gură-n gură!

T. Bodnar

GÎNDURI LA UN POPAS ANIVERSAR

În viața fiecărui viețuitor al unei obști monahale tundera în monahism reprezintă un moment deosebit, pentru că această tunderă este ca un fel de nou botez, din care pricină se și dă un nume nou celui în cauză, dar mai ales pentru că ea reprezintă o poartă de intrare într-o viață nouă, cu totul și cu totul alta față de cea de până atunci, înseamnă începutul realizării unor țeluri duhovnicești înalte, începutul unor urcușuri spirituale care s-au terminat adesea cu împliniri din cele mai adevărate mărețe.

Un astfel de început avea loc și în urmă cu patru decenii, și anume în 14 septembrie 1949, în biserica Mănăstirii Prislop, din țara Hațegului, mănăstire cu atâtea rezonanțe istorice, ctitorită, după tradiție, de Sf. Nicodim cel sfânt de la Tismana, începătorul monahismului organizat de pe meleagurile noastre.

La Sf. Liturghie din ziua și mănăstirea arătată, vrednicul de pomenire episcop al Aradului, Andrei Magieru, tunde în monahism un tânăr hotărât să îmbrățișeze tagma monahală, un tânăr licențiat cu excepționale rezultate în ale Teologiei, un om care va însemna mult pentru Teologia ortodoxă în general, pentru Teologia și pentru Biserica Ortodoxă Română în special, pentru lucrarea ecumenică din Patria noastră și din lumea întreagă, pentru punerea mai vădit în lumină a unor vetre de spiritualitate ortodoxă românească și a unor centre eparhiale, pentru reînnoirea vieții spirituale a fiilor Bisericii noastre, preoți și credincioși deopotrivă.

În ziua de 14 septembrie 1949 a fost tuns în monahism cel ce astăzi poartă pe umeri greaua răspundere a conducerii Mitropoliei Ardealului, I. P. S. Dr. **Antonie Plămădeală**.

Primind numele de **Antonie**, numele celui mare ostentor în cele ale lui Dumnezeu și în cele ale zidirii noastre lăuntrice din primele veacuri ale Bisericii, se va strădui să meargă pe urmele Sf. Antonie cel Mare, luând totodată în seamă și semnificația praznicului din 14 septembrie, „Înălțarea Sf. Cruci”, care parcă va anticipa într-un fel marile și multiplele osteneți întru care tânărul monah **Antonie** își va implica toată ființa în anii pe care avea să-i parcurgă. Căci, după tilcuirea I. P. S. Mitropolit **Antonie**, când zicem „cruce” nu înțelegem numai jertfă, numai suferință, cum sîntem înclinați să tălmăcim mulți dintre noi, ci cruce înseamnă și implicare profundă în viață și purtare cu demnitate a tuturor îndatoririlor pe care le avem ca oameni și ca fii ai Bisericii.

Va învăța acest lucru și de la un luminat duhovnic, arhimandritul **Ilie Cleopa**, pe care îl va avea ca stareț la Mănăstirea Slatina din Moldova, după ce Mănăstirea Prislop se va transforma în mănăstire de maici, stareț care, prin înțelepciunea, prin cumințenia, prin rivna sa duhovnicească și prin toate ale sale, se pare că va lăsa urme adânci în viața ierodiaconului (1949), a ieromonahului (1953), și a ierarhului de mai târziu (1970).

Încercînd să încreștăm aceste modeste rînduri prilejuite de popasul mai sus arătat, scotim că este potrivit să ne reamintim următoarele cuvinte spuse despre marele nostru istoric **Nicolae Iorga**: „Este omul cel mai puțin risipitor de minute”.

Nu greșim cînd spunem că acest lucru l-a caracterizat tot timpul și îl caracterizează și astăzi și pe I. P. S. Mitropolit **Antonie**. Și-a spus-o desigur permanent și ne-o cere tuturor să dăm „fiecărui minut un conținut constructiv”, cu convingerea că avem datoria de a valorifica la maximum talentul sau talanții cu care ne-a înzestrat Dumnezeu, că avem datoria, „să stocăm din noi tot ceea ce ne-a fost dat nouă”, ca să folosim tot cuvintele I. P. S. Sale.

„Dacă **Luca** făcuse **n-ăr** și **fi** scris de **Eminescu** — spunea I. P. S. Mitropolit **Antonie** cu

un anumit prilej — *nu l-ar mai fi scris nimeni*”, căci „*ceea ce a pus Dumnezeu în noi n-a fost pus în alții*”, „*Fiecare din noi — se explică I. P. S. Sa — avem un mandat în ființa noastră, în personalitatea noastră, și mandatul acesta trebuie epuizat, ca să nu ne pară rău, cînd vom trece dincolo, că am trecut cu bagajele nedescărcate*”.

Să uțăm apoi că I. P. S. Mitropolit **Antonie** a închinat o întreagă carte, „*cum nu cunosc să se fi scris o alta undeva*”, cum o declara la apariția venerabilului nostru dascăl de Teologie, P. C. pr. prof. onor. Dr. **Dumitru Stăniloae**: „*Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*” (Sibiu, 1983), carte care nu numai că „*impune pe autor ca pe un scriitor duhovnicesc de mare clasă*”, ci „*ea face totodată deosebit serviciu poporului român, scoțînd la iveală frumusețea echilibrată și plină de cumințenie și de cumințea a spiritualității lui, trăită în mod accentuat și exemplar de monahismul nostru*”, după cum remarcă același venerabil dascăl.

Dar despre aceste lucruri se vorbește, într-un fel sau altul, și în cele peste cincisprezece cărți pe care I. P. S. Sa le-a dat la iveală, abordîndu-le de asemenea în cele două volume de predici, aflate în momentul de față sub tipar: „*Tilcuri noi la texte vechi*” și: „*Cuvinte la zile mari*”, care nădăjduim să apară pînă către sfîrșitul anului în curs.

Vocația de monah a I. P. S. Mitropolit **Antonie** o reîntîlnim totodată în serialul de articole inaugurate la începutul acestui an în „Telegraful român”, sub genericul: „*Cuvinte duhovnicești*”, în care teme ca: Întîlnire cu **Avva Antonie**, Care este virtutea cea mai mare, Ascultare și disciplină, Paza gîndurilor ș.a. ne aduc în atenție preocupări fundamentale ale vieții monahale și din afara ei. La acestea trebuie să adăugăm refacerea din temelie a incintei Mănăstirii Brîncoveanu de la Simbăta de Sus, mănăstire față de care I. P. S. Sa încă de timpuriu a avut evlavie, unde-și petrecea o bună parte din vacanțele de student și unde se pare că i-a încolțit și gîndul de a intra în monahism. Se spune adesea „că o eparhie care nu are măcar o mănăstire nu este completă, îi lipsește ceva”. Prin lucrările de la așezămîntul brîncovenesc de la Simbăta de Sus putem spune, mai ales acum, că Arhiepiscopia Sibiului are și ea o mănăstire.

La acest popas aniversar urăm I. P. S. Mitropolit **Antonie**, ani mulți, cu sănătate, cu noi și binecuvîntate împliniri. **Arhid. Gh. Papuc**

Pomenirea a doi ierarhi de seamă ai Bisericii Ortodoxe Române

Anul 1989 ne prilejuește bucuria de a putea vorbi despre două confluente sărbătorești, semnificative pentru viața bisericească a veacului trecut din Ardeal și Banat: centenarul săvîrșirii din viață a lui **Ioan Popasu**, episcop al reînființatei Eparhii a Caransebeșului (1808—1889) și aniversarea unui secol de la alegerea ca episcop al aceleiași dieceze a vicarului mitropolitului **Andrei Șaguna**, arhimandritul **Nicolae Popea**.

Referindu-ne la cei doi ierarhi dintru început trebuie să arătăm că ei au fost adevărați tribuni ai luptei românilor aceluiaș timp agitat ceas istoric pentru cultură, progres, civilizație, libertate și unitate națională. Dar pentru a avea o imagine clară a implicării lor în destinul națiunii pe care au slujit-o se cuvine să creionăm, în linii generale, personalitatea distinctă a fiecărui.

Episcopul **Ioan Popasu** s-a născut la Brașov, la 25 dec. 1808. Școala a făcut-o la Brașov (gimnaziul), Sibiu (liceul), Cluj (facultatea de filozofie) și Viena (facultatea de teologie). După terminarea studiilor teologice, episcopul **Aradului** **Vasile Moga** l-a numit secretar personal, hirotonindu-l ca diacon la 9/21 martie, iar patru zile mai târziu întru preot necăsătorit. Îndată după hirotonie a fost ales ca paroh al Bisericii Sf. **Nicolae** din Brașov, iar mai apoi a fost întărit ca „prezbiter al tractului întîi și doi din Brașov” (mai—iunie, 1838).

Activitatea bisericească a tînărului cleric este remarcabilă. Dintru început preocuparea sa majoră a fost orientată spre luminarea păstoriților, conștient fiind că numai așa va putea să înțeleagă mai bine chemările imediate ale momentului istoric trăit. Astfel, indiferent de cine anume forma populația orașului și a marginimilor lui, vrednicul preot a ținut ca acesta să nu rămînă lipsită de carte. Acest gînd va însuflețit în curînd o altă inițiativă îndrăznească și de mare importanță pentru sufletul românesc de aici: înființarea unui gimnaziu român, a cărui importanță pentru viața brașoveană o va sublinia mitropolitul **Andrei Șaguna**, în 1853: „Școala aceasta este o dovadă că orașul vostru e cu adevărat românesc”.

Evenimentele de la 1848 vor avea în inimosul preot un susținător zelos. Ca secretar al Marii Adunări Naționale de pe Cîmpia Libertății de la Blaj (3/15 mai), va trăi la cel mai înalt nivel suflul momentului. Reverberația acestei clipe va anima, în continuare, întreaga sa activitate. Meritele sale deosebite nu vor rămîne nerăspătite. În anul 1865 venerabilul mitropolit **Andrei Șaguna** îl omagiază strădaniile în chipul cel mai nimerit posibil, propunîndu-l ca episcop al reactivatei eparhii a Caransebeșului — reînființată împreună cu Mitropolia transilvană, ca urmare a repetatelor demersuri ale românilor.

Este hirotonit ca arhieru la 15/27 august 1865 în biserica din Rășinari, ca de îndată să se îndrepte spre „țarina” sa duhovnicească. Situația restaurată episcopului era grea. Prima măsură luată a fost de a ridica nivelul de instruire al preoților și în acest scop redeschide la Caransebeș în 1865 cursurile Institutului Teologic. Selecția tinerilor candidați la preoție se face după un criteriu riguros: oameni studioși, absolvenți de liceu, cu o viață morală aleasă. Minat de vrerea de a-și vedea păstoriții întăriți cu adevărat în cultură, se exprimă clar și convingător prin fapte. În anul 1876 va înființa, pe lângă Institutul teologic, Institutul pedagogic. Și tot în acest context se cuvine să amintim activitatea cercului învățătorilor români în cadrul „Reuniunii învățătorilor români de școale capitale și elementare populare din dieceza dreptmăritoare răsăriteană a Caransebeșului”, precum și crearea, în 1878, a societății tinerimii clericale, care mai târziu se va numi „Societatea de lectură Ioan Popasu”. De asemenea, pe linia realizării de ordin cultural amintim organizarea tipografiei și librăriei diecezană, precum și editarea „Foi Diecezană” (săptămînal cu un conținut ecleziastic, școlar și literar), în al căru prim număr din 5/17 ianuarie 1886 se poate citi programul urmărit de noua publicație: „întărirea în cultură a bisericii și școlii noastre”.

Alături de aceste obiective, episcopul **Popasu** își va înscrie numele în majoritatea acțiunilor cu caracter cultural din Caransebeș și întreaga eparhie, prin înființarea de societăți corale și artistice și organizarea de biblioteci pe lângă școli și biserici, la care se adaugă atenția acordată tinerilor teologi studioși trimiși dincolo de hotarele țării pentru întregirea cunoștințelor. Pentru că am amintit de vocația patriotică a episcopului **Ioan Popasu**, apreciem că este suficient să surprîndem un singur moment din viața sa în care sensibilitatea conștiinței acestui om de excepție este în măsură să ne copleșescă. Este memorabilă în această privință relatarea episcopului **Traian Bădescu**, cu privire la sentimentele cu totul deosebite pe care, în 1864, **Popasu** le-a trăit la înființarea cu pămintul Țării Hațegului, vatră a civilizației daco-romane, glasul acestuia primind acente vibrante cînd vorbește locuitorilor Sarmizegetusei despre sfințenia locului pe care calcă și virtutea înaintașilor lor.

Săvîrșirea sa din viață se va petrece la 5/17 februarie 1889, fiind plîns sincer de întreaga eparhie și de toți oamenii de bine care l-au cunoscut.

Urmasul episcopului I. Popasu la conducerea Eparhiei Caransebeșului este arhimandritul **Nicolae Popea**, „unul din cei mai credincioși ucenici ai lui Șaguna”, cum l-a caracterizat istoricul I. Lupas. Născut la 17/28 februarie 1826 în Satulung (Valea Timișului, lângă Brașov), tînărul **Neagoe** — nume primit la botez — va învăța carte în țară, la Blaj și Cluj, unde absolvă facultatea de drept. În 1847, se înscrie la Facultatea de teologie de la Viena, ale cărei cursuri le întrerupe un an mai târziu, date fiind evenimentele din țară, unde îl găsim, la 1848, în rolul de „căpitan la garda românilor brașoveni”.

Între anii 1850—1851 funcționează în cadrul administrației de stat. La îndemnul mitropolitului **Șaguna**, care vede în el pe succesorul lui, se călușărește (1851), primind numele de **Nicolae**. Totodată i se încredințează postul de secretar al mitropolitului și funcția de profesor la Seminarul din Sibiu. Hirotonia întru arhimandrit o va primi în 1871, iar din 1873, după moartea mitropolitului, timp de un va conduce destinele, destul de agitate, ale Bisericii ardelenice. În 1889, în urma trecerii la cele vesnice a episcopului **Ioan Popasu**, scaunul Eparhiei Caransebeșului a rămas vacant. Mitropolitul **Miron Romanul**, i-a „netezit” calea ca să poată fi ales episcop al Caransebeșului. Astfel, la 2/14 iulie 1889 **Nicolae Popea** e instalat ca arhieru al Diecezei Caransebeșului, în vîrstă de 63 ani. Aici găsește un teren prielnic activității culturale, pastorale și patriotice, idealuri care l-au animat toată tineretea. Iată această observație exprimată concis în circulara inaugurală adresată preoților și credincioșilor din eparhie: „Vă recomand iubitorii școala și învățămîntul ca pe cel mai sigur mijloc spre cultura românească, căci trebuie să știm că aceea ce e lumina soarelui pe firmament, care împrășteie întunecimea nopții, aceea e întunecimea minții în capul omului. Să ne îngrijim deci cu tot dinadinsul pentru școală, să ne silim din toate puterile noastre pentru luminarea poporului (...) ca să ne putem lumina spiritul și să ne putem îmbunătăți și starea noastră intelectuală și morală” (Tribuna, nr. 8 din 20 august 1889). Entuziasmul său cultural se caracterizează prin dirigența cu care se pronunță împotriva proiectului lui **Appony**. **Popea** militează pentru menținerea școlilor confesionale, considerîndu-le singurul mijloc de conservare a tezaurului cultural și spiritual românesc, în fel cum se va întîmpla și cu critica virulentă pe care o va face în presa vremii la adresa tendințelor de introducere a limbii statului în așa-zisele grădinițe ale aceluiaș veac, considerînd această măsură drept „instrument de deznăționalizare”.

Nu putem trece sub tăcere nici laborioasa strădanie scriitoricească a încercatului ierarh. Ca scriitor a desfășurat o activitate rodnică. Din perioada sibiuană datează următoarele lucrări: „*Vechia Metropole română ortodoxă a Transilvaniei și a părților Ungariei*”, Sibiu, 1870; „*Arhiepiscopul și Mitropolitul Andrei Șaguna*”, Sibiu, 1874; „*Memorialul Arhiepiscopului și Mitropolitului Andrei Șaguna sau luptele naționale-politice ale românilor 1846—1873*”, vol. I., Sibiu, 1889, continuate cu „*Discursul de recepție de la Academia Română*” — tot despre viața și activitatea lui Șaguna —, precum și alte studii și articole publicate în „*Telegraful Român*”, „*Foia Diecezană*” și unele reviste din Viena. Osrîdia condeului și a veghilor tîrzi asupra cărților îl va fi răsplătit în 1889, cînd Academia Română îl alege ca membru activ al ei în secția istorică. În primăvara anului 1900 are loc solemnă sedință de recepție, unde **Vladica Nicolae** va prezenta discursul la care ne-am referit. Auditorul a fost captivat, iar mitropolitul primat **Iosif Gheorghian**, amfitrionul său în timpul sederii în București, este plăcut impresionat de spiritul scintileiilor al confratelui de peste mînti, dovada grăitoare confirmîndu-o vizita pe care i-o va face anul următor (1901) la Caransebeș, prilej de reflecție și raportare în comun la problemele ce stăteau în fața Bisericii și cereau o rezolvare abilită. La fel ca și înaintașul său, episcopul **Ioan Popasu**, **Nicolae Popea** nu va pregeta nici o clipă spre a-și îndemna preoții să trudească în vederea menținerii păstoriților în dreapta credință, conștient fiind de pericolul ce-l reprezenta propaganda catolică în acest colț al pămîntului românesc.

Viața sa pămîntescă se va încheia la 26 iulie 1908, avînd vîrsta de 72 ani. Parafrazînd cuvintele reprezentantului Academiei, **Ioan Blănu**, care l-a parafrazat pe episcopul **Nicolae Popea**, putem spune că atît **Ioan Popasu** cît și **Vladica Nicolae** nu au fost ai ardelenilor sau ai bănățenilor. Apostolatul lor este al neamului românesc și al legii Bisericii lui **Hristos Domnul**, amîndoi fiind îngropați în cimitirul bisericii Sf. **Ioan** din Caransebeș.

Posteritatea nu i-a uitat. Dimpotrivă, memoria lor este cinstită cu pioșenie.

Pr. prof. **Nicolae Morar**

„Cel ce se smerește pe sine se va înălța”

Faptul că de patru ori în patru ocazii diferite Mîntuitorul a spus aceste cuvinte (Matei 18, 4; 23, 12; Luca 14, 11; 18, 14), dovedește importanța cu totul deosebită pe care o acordă El smereniei ca mijlocul cel mai eficient al înălțării duhovnicești spre comuniunea cu Părintele ceresc.

În limbajul de toate zilele însă, cînd spunem despre cineva că se află într-o stare de smerenie, sau de umilintă, ne gîndim la condiția înșosirii, a micșorării, a declinului, înțit se cuvine să medităm puțin asupra modului în care trebuie să înțelegem smerenia aducătoare de înălțare.

De la început trebuie să precizăm faptul că îndemnul Mîntuitorului are un înțeles activ și nu unul pasiv. „Cel ce se smerește pe sine” indică o autosmerire, ca acțiune liberă și voluntară, care nu înșoșește, ci dinamizează, pentru că te angajezi într-o acțiune conștientă, rațională, activă și liberă, vizînd un scop superior. Fiînd un act voluntar, este săvîrșit în urma unei deliberări și hotărîri. Cel ce se smerește pe sine este, adică, conștient că de la Dumnezeu a primit în dar toți talanții pe care-i are. Acest fapt nu-l poate lăsa indiferent și pasiv, fiindcă binecuvîntarea sau osînda vor fi în funcție, nu de numărul talanților, ci de modul în care se va strădui să-i înnulțească... Și dobîndînd astfel mai mulți talanți, el se va înălța tot mai mult pe sine însuși...

Pe de altă parte, cel ce nu se înalță prin smerenia de sine, ajunge să fie „plin de sine”, multumit totdeauna de sine. Și această plenitudine aducîndu-i orgoliul, îl împinge spre regres: „Celul ce l se pare că stă, să ia amînte să nu cadă” (I Corinteni 4, 7), atrage atenția Apostolului, arătînd că pe drumul virtuții, al făptuirii binelui, sau al devenirii de sine, nu există multumire, ci continuă strădanie de progres și depășire de sine, că viața însăși are un caracter dinamic și activ, angajînd totdeauna energiile creatoare ale omului. De aici vedem că cel ce se smerește pe sine nu-și creează prin aceasta complexul înșosirii, al nesocotirii demnității valorii proprii, ci tocmai evită stagnarea care îl face să decadă din propria-i devenire și progres la care este chemat să ajungă.

Mai mult decît atît, „cel ce se smerește pe sine” devine comunicabil și agreabil în relațiile cu semenii săi colaborînd totdeauna la acțiunile care conduc spre un scop superior. Este lipsit de egoism și de invidie. Apreciază calitățile altora și caută chiar să le imite, judecîndu-și mai mult defectele proprii, pe care caută să și le îndrepte. „Limita de prețuire a eului propriu — remarcă un gînditor — stă în judecata dreaptă a celorlalți. Dar în competiția socială, fiecare e dispus să se laude, micșorînd

în schimb calitățile altora. De aceea, modestia este suprema distincție a eului de valoare. Omul de valoare își permite chiar luxul de a se crede mai puțin decît este. În opoziție cu omul de reală și mare valoare, care se judecă mai puțin decît este, avem paranoicii și megalomanii, care se simt mai mult decît sînt... Cum lumea nu le recunoaște pretențiile exagerate, la delirul de grandoare, ei adaugă pe cel de persecuție” (**Nicolae Mărgineanu**, *Condiția Umană*, București, 1973, p. 108).

Aducînd nenumăratele de sine, cel ce se smerește pe sine își adună energiile latente ale sufletului spre a se depăși mereu, și astfel smerenia, sau modestia primește un caracter dinamic și creator în toate domeniile activității omenești.

Pe plan duhovnicesc, Mîntuitorul ne pune în față idealul desăvîrșirii: „Fiți desăvîrșiți, precum și Dumnezeu este desăvîrșit” (Matei 5, 48). Nu vom putea nicodată atinge piscul sfințeniei lui Dumnezeu, dar cel ce se smerește pe sine va fi mereu animat de tensiunea acestei deveniri duhovnicești: „Nu zic că sînt desăvîrșit, dar o urmăresc că doar o voi prînde... Una fac: uitînd cele ce sînt în urma mea și tînzînd către cele dinainte, alerg la tîntă, la răsplata chemării de sus a lui Dumnezeu, întru **Isus Hristos**” (Filipeni 3, 12—14). Cu cît credinciosul se apropie mai mult de desăvîrșirea lui Dumnezeu, cu atît îi vede mai mult măreția și devine mai smerit. Și cu cît se depărtează mai mult de ea, se vede pe el mai mare și măreția lui Dumnezeu mai mică, asemenea unui munte pierdut în zare, sau privit din apropiere... Și iarăși, cu cît roadele duhovnicești sînt mai multe, cu atît credinciosul se pleacă mai mult sub puterea harului roditor, asemenea pomului ale cărui crengi încarcate de roade sînt plicate de greutatea acestora, pe cînd crengile fără de rod se înalță în sus, plîtînd haotic în bătaia vîntului... De aici și concluzia formulată de **Fericitul Augustin**: „Cu cît sapi mai adînc temelia smereniei, cu atît ridici mai mult edificiul sfințeniei”.

Modelul desăvîrșirii îl avem concretizat în viața duhovnicească a lui **Isus Hristos**. El fiînd însăși Dumnezeu, lipsit de orice păcat, reprezintă pentru noi un pisc de sfințenie ce nu poate fi atins, dar care ne cheamă să-l urmărim, să devenim asemenea Lui. Ne oferă nu numai pîlde, ci și puterea, harul ajutător pe măsură să ne înșănătoșească mereu firea căzută sau rănită de păcat, și mereu să ne dea impulsul de a „nu ne lăsa biruiți de rău, ci a birui răul cu binele” (Romani 12, 21). Nu este

(Continuare în pag. a 8-a)

Pr. prof. **Sorin Cosma**

În atenția cititorilor Telegrafului Român

Anunțăm pe stimații cititori ai „Telegrafului Român” că abonamentele pentru anul 1990 se reînnoiesc pînă la 30 noiembrie 1989, costul unui abonament anual fiind de 150 lei.

Banii se trimit pe adresa: Arhiepiscopia ortodoxă română, str. 1 Mai nr. 35, Sibiu, cod. 2400, cont virement nr. 45.10.4.092, B.N.R.S.R., filiala Sibiu.

Spre a evita unele neajunsuri la expediție, rugăm din nou stăruitor ca adresa abonatului să fie specificată citeț și corect, fie pe mandatul poștal, fie într-o scurtă scrisoare trimisă redacției.

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

Semnalăm... Semnalăm...

SIBIU

■ Intre 13—16 iulie 1989, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a luat parte la lucrările sesiunii Comitetului executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care s-a desfășurat la Mănăstirea Zagorsk de lângă Moscova.

■ Intre 16—26 iulie 1989, înalt Prea Sfinția Sa a participat la întrunirea Comitetului central al C.E.B., care a avut loc la Moscova, în cadrul căreia s-au dezbătut probleme curente, între ele și pregătirea Adunării Generale a C.E.B. de la Canberra (Australia), din anul 1991.

■ În 26 august 1989, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, însoțit de P. Cuv. Arhim. Dionisie Dan, vicar arhiepiscopesc, și P. Cuv. ierod. Visarion Băltă, secretar eparhial, a vizitat următoarele parohii din prot. Sibiu:

Daia, pr. R. Bleahu, unde s-au inspectat cele două biserici: „Buna Vestire” (1958) și „Sf. Nicolae” (1928) și s-au dat indicații în legătură cu pictarea ambelor lăcașuri, precum și îndrumări privitoare la bunul mers al vieții bisericești din parohie.

Roșia, pr. T. Rotaru, cu biserica cu hramul „Nașterea Sf. Ioan Botezătorului” (1950).

Și aici I.P.S. Sa a îndemnat pe pr. paroh la o mai mare atenție față de sf. lăcaș și de începerea neterminată a picturii bisericești. La cimitirul din preajma bisericii se impune în mod imperios îndreptarea crucilor de la morminte.

I.P.S. Sa a îndrumat pe pr. paroh la activitate sporită și la tact pastoral în vederea contracarării prozelitismului sectar.

Vurpăr, pr. Marin Eugen, cu biserica „Sf. Nicolae”, restaurată recent și aflată în curs de pictare în tehnica „fresco” de către pictorul Goagea Marin.

Pr. paroh l-a informat pe I.P.S. Sa de munca depusă în ultimii ani, concretizată în restaurarea și pictarea bisericii, precum și în menținerea vieții religioase morale din parohie.

I.P.S. Sa a apreciat în mod deosebit activitatea parohului și a credincioșilor, dînd unele îndrumări în legătură cu parcelarea cimitirului și cu lucrarea pastorală în parohie.

■ În 27 august 1989, I.P.S. Mitropolit Antonie a cercetat parohia Gura Rîului din Mărginimea Sibiului, preoți: Gh. Șpan și N. Bunea.

I.P.S. Sa a asistat la Sf. Liturghie din biserica monumentală „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”.

La priceasnă, I.P.S. Sa a tîlcuit Evanghelia Duminică, zăbind în deosebit asupra credinței ca virtute teologică. Totodată I.P.S. Sa a binecuvîntat munca depusă în ogror parohiale de preoții parohii și și-a exprimat admirația pentru frumoasa pictură cu care s-a îmbrăcat locașul de închinăciune, executată de dl. pictor I. Căzîlă, îndemnînd pe cel prezent la păstrarea cu sfințenie a dreptei credințe strămoșești.

În aceeași zi, I.P.S. Sa a vizitat și biserica-monument istoric „Sf. Cuv. Paraschiva” din aceeași parohie, unde de asemenea a rostit un cuvînt de învățătură.

■ În 28 august 1989, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului și I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, aflîndu-se în Bulgaria, au fost primiți de către S.S. Patriarhul Maxim, căruia i-au transmis salutări din partea P.F. Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române și cu care s-au întreținut asupra problemelor ecumenice curente care preocupă lumea ortodoxă. Au fost de față și alți membri ai Sfințului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare. S.S. Patriarhul Maxim a trimis P.F. Patriarh Teoctist o frumoasă icoană a Sf. Sofronie Vrăcanski, sfînt bulgar care și-a desfășurat activitatea culturală în refugiu în România, unde a și trecut la Domnul.

■ În 29 august 1989, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, împreună cu I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, pr. prof. Nicolae Dură și pr. drd. Alexandru Schiopu, au vizitat Plevna, Grivița și Pordam, locurile victoriilor românești din războiul de Independență din 1877. La Grivița au oficiat un parastas pentru eroii căzuți în luptele de eliberare a Bulgariei și de cucerire a Independenței românești. În aceeași zi au vizitat cimitirul eroilor români din Sofia, bine îngrijit prin grija parohului bisericii române, pr. drd. Alexandru Schiopu.

■ În 30 august 1989 înalții ierarhi prezenți la „Al VI-lea Congres Internațional de Studii Sud-Est Europene” au făcut o vizită protocolară d-lui ambasador al României la Sofia, Vasile Pungan.

Duminică, 4 septembrie 1989, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a participat la slujba religioasă din biserica română din Sofia, vorbind credincioșilor la textul Evangheliei zilei, despre „Dreptate și Bunătate”.

După slujbă a urmat o recepție pentru participanții la slujbă, și apoi o agapă cu invitații de la „Congresul Internațional de Studii Sud-Est Europene”.

■ Intre 30 august—5 septembrie 1989 I.P.S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală a participat la „Al VI-lea Congres Internațional de Studii Sud-Est Europene”, care a avut loc la Sofia, în Bulgaria. I.P.S. Sa a prezentat două comunicări:

1. **Sfințul Gherman din Dacia Pontică, un străromân ignorat. Mai mult decît o ipoteză.**

2. **Biserica Ortodoxă Română și legăturile ei cu Bisericile din Balcani și din Orientul creștin, din sec. XIV pînă în sec. XVIII. Aspecte socio-culturale.**

Ambele comunicări s-au bucurat de largi comentarii și aprecieri. Din România au participat peste 40 de istorici și oameni de cultură. La Congres au fost prezenți peste o mie de istorici din toate țările Europei. Din partea Bisericii Ortodoxe Române a fost prezent și a prezentat o comunicare și I.P.S. Mitropolit Dr. Nestor Vornicescu al Olteniei. De asemenea au fost prezenți pr. prof. dr. Nicolae Dură, de la Institutul Teologic Universitar din București, și pr. drd. Alexandru Schiopu, parohul bisericii române din Sofia.

■ Duminică, 10 septembrie 1989, I.P.S. Mitropolit Antonie a vizitat Mănăstirea Brîncoveanu — Simbăta de Sus, unde a avut o întîlnire de lucru cu specialiștii în arhitectură și artă, în legătură cu lucrările de finisare ale așezămîntului brîncovenesc a cărui restaurare, inițiată de I.P.S. Sa, se află în faza de finisări interioare.

■ Miercuri, 13 septembrie 1989, I.P.S. Sa a plecat la Geneva pentru a participa la unele lucrări ale Conferinței Bisericilor Europene.

Al XIII-lea Congres al Organizației Internaționale pentru Studiul Vechiului Testament

Intre 27 august și 1 septembrie 1989 a avut loc, la Leuven — Belgia, al XIII-lea Congres al Organizației Internaționale pentru Studiul Vechiului Testament.

Au luat parte peste 450 de specialiști din domeniul Vechiului Testament (profesori, orientaliști, filologi, cercetători) din 40 de țări, de pe toate continentele.

Din țara noastră au participat: pr. dr. Athanase Negoită din București, diac. prof. Emilian Cornițescu de la Institutul Teologic Universitar din București, pr. prof. Vladimir Peterca de la Institutul Teologic Romano-Catolic din Iași, prof. Szabó Árpád de la Institutul Teologic Protestant Unic de grad Universitar din Cluj-Napoca, prof. Michael Gross de la același institut, ramura cu limba de predare germană din Sibiu și pr. prof. Dumitru Abrudan, de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu.

Congresul a fost găzduit de către Facultatea de Teologie a Universității catolice din Leuven.

Deschiderea lucrărilor a avut loc duminică, 27 august 1989, ora 20, printr-un cuvînt de salut adresat participanților de către rectorul Universității, prof. Roger Dillemans.

A urmat apoi prelegerea inaugurală: „Iosua 24. Locul și funcția acestui capitol în cadrul cărții”,

susținută de către prof. Chris Brekelmans, președintele Organizației.

În zilele următoare lucrările s-au desfășurat în sesiuni plenare și pe grupe. Au fost prezentate, în plen 21 de teme grupate după profilul lor, în patru mari secțiuni: 1. Istoria deuteronomistică; 2. Pentateuhul; 3. Literatura profetică și 4. Psalmii. Cărțile de înțelepciune. Literatura intertestamentară. Targumele.

În cadrul celor cinci grupe au fost prezentate, pe parcursul celor cinci zile, 87 scurte comunicări.

Participanții au avut posibilitatea de a cunoaște un larg cerc de probleme și preocupări specifice acestui domeniu pe cit de vast tot pe atât de dificil de abordat al Vechiului Testament.

Un interes aparte l-a suscitată, de pildă, un dialog purtat între un creștin (prof. Pierre-Maurice Bogaert din Louvain-la-Neuve) și un evreu (prof. Emanuel Tov de la Universitatea Ebraică din Ierusalim) asupra textului original al Bibliei, respectiv asupra celor două recenzii sau variante de text: ebraic (masoretic) și cel grecesc al Septuagintei.

Edituri din Belgia și străinătate specializate în istoria, filozofia, religia, cultura și civilizația orientală au organizat, pe toată durata congresului, expoziții de carte.

Pr. prof. D. Abrudan

Monumentele victoriei lui Mihai Viteazul

(Continuare din pag. 1-a)

sale victorii. El este opera sculptorului Victor Găga, sălăjean de origine, și impresionează atât prin dimensiuni, cât și prin valoarea sa artistică. Monumentul se compune dintr-un volum paraleliped de beton, înalt de 3,75 m, pe care sînt montate basorelieful lucrate în travertin, și o coloană înaltă de cea 22 m, formată din trei lame paralelipedice, paralele, din beton armat, plătate cu travertin, care simbolizează cele trei țări române unite în anul 1600 sub sceptrul lui Mihai Viteazul. Pe latura de sud a coloanei, la partea superioară, se află fixate stemele celor trei țări române. Basorelieful redau chipul domnului tuturor românilor, grupuri de oșteni și elemente simbolice. Tematica basoreliefului este următoarea:

rea: latura dinspre est — portretul lui Mihai Viteazul, flancat în dreapta de cinci personaje reprezentînd căpitani care au luptat în oastea domnului, dintre care trei, privind spre volevod, țin în mîini flamuri cu stemele țărilor române; latura dinspre nord — Mihai Viteazul călare, urmat de cei cinci căpitani; latura dinspre sud — trei grupuri a câte trei personaje, redată în tipologii și vestimente specific dacice, surprinse în atitudini de luptă; latura dinspre vest — sigiliul-emblemă al Unirii din 1600, cu chipurile lui Mihai și al fiului său și stemele heraldice ale celor trei țări române. Într-un medallion special se află săpata următoarea inscripție: „Io, Mihail Volevod, domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei”. Sub medallion este repro-

dușă semnătura lui Mihai Viteazul. Pe monument este dăltuită în marmură o a doua inscripție: „Aici, la 3 august 1601, oștile conduse de marele volevod Mihai Viteazul au cucerit o strălucită victorie în lupta pentru apărarea unității tuturor românilor, pentru libertate și neamțnare”.

Festivitatea inaugurală a avut loc la 21 octombrie 1976, cu prilejul aniversării a 375 de ani de la bătălia de la Guruslău, într-un larg cadru sărbătoresc, în prezența președintelui R. S. României, Domnul Nicolae Ceaușescu și a unui numeros public.

Fiind una dintre lucrările mari și valoroase din punct de vedere artistic, monumentul victoriei lui Mihai Viteazul de la Guruslău, este vizitat anual de un mare număr de oameni de toate vîrstele, bucurîndu-se de cinstirea și aprecierea acestora, amintind peste veacuri de vitejia și eroismul înaintașilor în lupta pentru libertate și unitate politico-socială.

„Cel ce se smerește...”

(Continuare din pag. a 7-a)

desigur ușor drumul spre piscul desăvîrșirii. Cel ce iau în asalt piscurile înțeleg mai bine greutatea drumului, sudoarea apăsătoare a efortului, riscurile căderilor și chiar al prăbușirii, lupta cu vîntul ispititor... Dar numai unii ca aceștia reușesc să simtă satisfacția ajungerii la țîntă, văzînd mai aproape albastrul cerului senin, a priveliștei infinite deschisă în zare, a aerului curat care îți reface

energia pierdută, a soarelui pe care îl simți parcă alături, încălzindu-te și pătrunzîndu-te cu razele lui pline de lumină; a bucuriei senine a sufletului care nu s-a ostenit în zadar...

Dacă cei plini de sine se sufocă și încelesc în propria lor satisfacție, care stagnîndu-le puterile, îl blazează în mulțumire de sine, în vanitate și orgoliu; în schimb cei ce se smereșc pe sine, fiind mereu nemulțumiți de realizările lor, nelîncetat caută noi resurse de energie morală și neconținut tînd să se autodepășească, spre împlinire și desăvîrșire, încît numai unii ca aceștia pot face dovada că într-adevăr desăvîrșirea este totmai conștiința nedesăvîrșirii, că „cel ce se smerește pe sine se va înălța”.

● **TRA BOSFORO E DANUBIO, CHIESE IN FERMENTO**, e o carte a ziaristului italian Francesco Strazari (Editione Paoline, 1988, 258 p.) în care sînt reproduse și convorbiri fidele cu reprezentanți ai Bisericii noastre, P.F. Patriarh Teoctist, Mitropolitul Antonie și Episcopul Nifon Ploieșteanul.

● Sub genericul „Restituiri necesare”, revista „Tribuna” publică un fragment dintr-o carte „în curs de apariție la Editura Dacia” (Tribuna 7, 1989, p. 3) sub semnătura cunoscutului istoric american al Transilvaniei Keith Hitchins (Trad. de Sever Trifu). Scriind despre „Lucian Blaga și satul românesc”, Hitchins încearcă delimitări subtile nuanțate între Blaga și Crainic, și Ortodoxia ca „mod de a înțelege și simți existența”. Dacă pentru Crainic „ortodoxia și românii erau aproape sinonime”, Crainic „fiind un bun creștin”, Blaga era „precreștin și eretic”. Pentru el „spiritualitatea românească, care determină în primul rînd caracterul național, s-a păstrat cel mai bine în sat”, în elementele precreștine conservate în Ortodoxia românească.

Totuși, în Ortodoxie! Noi am zice că această cohabitare între spiritual românesc, cu tot ceea ce aducea el din trecutul protopărinților daci și romani, și Ortodoxie, ambele în formare cînd s-au întîlnit la noi, e semnul unei întîlniri fericite, ca părțile unui întreg. Hitchins scrie: „Rolul creștinătății răsăritene în formarea caracterului național al românilor i se pare (lui Blaga) mai complex și mai puțin mistic decît lui Crainic. (Blaga) dădea importanță foarte mare credinței populare că ortodoxia a ajutat la păstrarea valorilor, dar el localiza factorii determinanți ai etniei în categoriile subconștientului matricei stilistice, mai degrabă decît în formele scolastice”.

Categoriile subconștientului matricei stilistice, am comenta noi, s-au exprimat însă excelent prin categoriile conștientului ortodox. Că e așa, o spune chiar Hitchins cînd observă că Blaga ținea cont de „credința populară că ortodoxia a ajutat la păstrarea valorilor”, cum spune mai sus. „Credința populară” e aici o prelungire a „matricei stilistice”. E chiar mai mult decît a-și da mîna!

● În același număr al revistei „Tribuna” și pe aceeași pagină, Mircea Vaida comentează cartea lui Mircea Mușat și Ion Ardeleanu: ROMÂNIA DUPĂ MAREA UNIRE, vol. II, partea a II-a, NOIEMBRIE 1933 — SEPTEMBRIE 1940, (Buc. 1988, 1583 p.). Titlul recenziei spune totul: RESTITUIREA ADEVĂRULUI ISTORIC. Este exact ceea ce au intenționat cei doi autori, sprijiniți pe documente de cele mai multe ori inedite, sau cu bună știință și rea credință ignorate cîndva: „În anii de școală, scrie Mircea Vaida, generația mea a fost nevoită să studieze trecutul țării, după penibila ISTORIE A R.P.R. a lui Roller, un volum de tristă amintire”.

● Cunoscutul scriitor Graham Greene (84 de ani) crede că literatura franceză se află într-o situație asemănătoare refluxului. „După Camus, Malraux, Bernanos, Mauriac, marea s-a retras. Aștept să revină”. Care va fi fiind părerea francezilor?

Tot Graham Greene despre succes și eșec: „Pentru un preot sau pentru un scriitor, succesul absolut nu există; primul vrea să ajungă sfînt, al doilea vrea să atingă culmile literaturii mondiale din toate timpurile. Nu vor putea. Succesul te poate face să-ți exagerezi importanța, eșecul te poate duce spre autocompătire. Trebuie să rămii la mijloc” (România literară, 7, 1989, p. 23). Calea de mijloc e recomandată de sfinții filocalici și cei ai Patericului, pentru cei tentați de extreme și lipsiți de echilibru, cînd caută desăvîrșirea. Atît numai că, în viziunea sfinților, calea de mijloc e o cale și un mijloc spre dobîndirea sfințeniei, nu un țel și o renunțare, sau o oprire într-o stare de indecizie. În literatură poate fi la fel. Rămînera la mijloc poate fi mulțumirea cu mediocritatea cînd, nerealizînd succesul și temîndu-te de eșec, îți alegi un loc căldicel, unde va între a fi un simplu laic în literatură, sau un scriitor. Scriitor cit de cit, e cel care vrea să fie cel mai mare. Cine nu vrea să fie cel mai mare, nici să nu se apuce de scris.

Sfatul lui Graham Greene, scriitor de mare succes, nu-i vine din propria lui experiență, ci din modestie. El e bun doar pentru cei fără aripi. Dacă nu vrei să ajungi sus de tot, nu ajungi nici la jumătate. Dacă vrei să ajungi sus de tot, dar sfinșitul te gîsește pe la mijloc, e cu totul altceva. Se cheamă că ai fost în urcuș, așa cum se ruinează să fie fiecare om. Cit despre modestie, ea e întotdeauna semnul omului mare. Fie că e sfînt, fie că e scriitor. La sfinți se numește smerenie. Prin modestie, Graham Greene și-a descoperit de fapt tocmai ceea ce a vrut să ascundă. El a știut însă că există și cititori în stele!

● Dintre marii americani ajunși de notorietate universală, unii încoronati cu premiul Nobel, Dr. Palade e român, Saul Bellow e căsătorit cu o româncă, Elie Wiesel e născut în Maraureș... Ne bucurăm să aflăm că și poetul, compozitorul, interpretul de jazz la saxofon, pictorul și autorul de filme Leonard Loneran, se trage după mamă din Transilvania, și ea purta numele de Muntean. A cerut ca, dacă vor fi traduse în românește (au fost traduse în R.F.G.) poeziile să-i fie semnate Leonard Muntean Loneran. Ceea ce revista „Tribuna” (nr. 7, 1989, p. 8) și face, pe o jumătate de pagină, în traducerea Augustei George și a lui Ion Cocora.

Și citiți ca Loneran nu vor mai fi fiind și Muntean!

● Francisc Păcurariu observă bine că „în toate momentele literaturii române” istoria a fost „o sursă de energie națională, un tezaur de idei și de teme pentru scriitorii” („Cronica” nr. 7, 1989, p. 5). Evident, articolul nu se voiește, pe un sfert de pagină de revistă, un studiu exhaustiv, deși fixează bine jaloane ca pentru un studiu. Din trecut îi amintește, bine înțeles cu titlul de exemple selecționate — nici nu se putea altfel — pe Duiliu Zamfirescu, Sadoveanu, Cezar Petrescu, Filimon, Rebreanu, Matei Caragiale, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu. Dintre cei de azi, tot cu același titlu, enumeră pe Marin Preda, Eugen Barbu, Paul Anghel, Dana Dumitriu, Eugen Uricaru, Mircea Vaida „și alții”. Mai jos mai adaugă pe Constantin Ţoiu, Ion Lăncrăjan, D. R. Popescu, Augustin Buzura, Petru Sălcudeanu, Dumitru Popescu, Corneliu Ștefanache, Platon Pardău, Nicolae Ţic, „și alți scriitori valoroși”. Sînt într-adevăr mulți alții. Sper să fiu în total acord cu Francisc Păcurariu dacă, poate pentru că i-am citit ultimul roman istoric de curînd, voi fi tentat să descifrez în obșnuitul, și aici de două ori pe drept folositul „și alții”, și pe Mihail Diaconescu Evident, tot cu titlu de exemplu, printre alții! Să nu se supere nimeni!

ANTONIE P.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. Aurel Jivi, redactor adjunct; Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu; Arhid. Ezechiel Oancea, tehnoredactor; Pr. Vartolomeu Constantinescu, corector.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” — sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 presfir București, Calea Griviței nr. 64—66.

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.092

Taxa poștală plătită în numerar

Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

44.206

BIBLIOTECA „ASTRA”, SIBIU